

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

37 (466), 11–17 вересня 2008

ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ
ВІКТОРУ ЮЩЕНКУ
ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРУ УКРАЇНИ
ЮЛІЇ ТИМОШЕНКО
ЗАЯВА
ЦЕНТРАЛЬНОГО ПРАВЛІННЯ
ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
9 ВЕРЕСНЯ 2008 РОКУ
М. КИЇВ

Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Тараса Шевченка впродовж 140-річчя свого існування було виразником українського національного духу, обстоювало національні ідеали, поставивши на чільне місце головну ідею — створення Української незалежної держави.

Відроджена «Просвіта» відіграла вирішальну роль у виборах 1990 року, делегувавши до Верховної Ради своїх представників, що сформували «Народну Раду», проводила і проводить активну роботу для побудови Української держави, наріжним каменем якої стали відстоювання державності української мови, відродження духовності та культури рідного народу, створення Єдиної Помісної Православної Української Церкви та формування національного інформаційного простору.

Саме тому просвітяни України наймасовіше вийшли на помаранчеві майдани, протестуючи проти перетворення країни на московську неоколонію і вітали Вашу перемогу.

Після перевиборів Україна сподівалася, що спільними зусиллями демократичної коаліції БЮТ—НУ—НС держава прийме європейський вектор розвитку, подолає корупцію, виведе Україну з економічних злиднів та ідеологічної залежності від північного сусіда.

Саме тому звертаємося до Вас, високоповажний пане Президенте України та високоповажна пані Прем'єр-міністр України, з вимогою зробити все для відновлення демократичної коаліції, щоб не допустити злочинно-трагічної загибелі незалежницьких завоювань української нації.

У ваших силах позбутися осіб із вашого оточення, які розпалили вогнище розбрату і провокацій.

Ми є свідками неприпустимого протистояння двох гілок влади замість консолідації всіх сил для національного відродження України. Ми не допускаємо думки про можливість коаліції носіїв ідеалів Помаранчевого Майдану з відвертими ворогами Української держави.

Віriamo, що, відчуваючи відповідальність перед Богом і Україною, Ви спроможні відновити демократичну коаліцію в українському парламенті.

Виходячи із сучасної політичної ситуації, Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Тараса Шевченка:

1) вважає неприпустимою будь-яку пряму чи непряму підтримку ворожих антиукраїнських сил;

2) закликає всі справді українські державотворчі сили консолідуватися й не допустити повернення України в колоніальну економічну і культурну підпорядкованість колишній метрополії.

Захистимо Україну! Будемо разом!

Прийнято на розширеному засіданні Центрального правління ВУТ

Фото Олесея Дмитренка

«Просвіта» ім. Тараса Шевченка

Павло Мовчан, голова ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, народний депутат України, письменник, лауреат Національної премії України ім. Тараса Шевченка;

Василь Фольварочний, заступник голови ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, письменник, заслужений діяч мистецтв України, голова об'єднання драматургів НСПУ, професор;

Микола Нестерчук, відповідальний секретар, заступник голови ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, заслужений працівник культури України;

Олександр Пономарів, заступник голови ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, доктор філологічних наук, професор;

члени Центрального правління ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка:

Микола Буравський, народний артист України;

Любов Голота, письменниця, лауреат Національної премії України ім. Тараса Шевченка, голова редакційної колегії газети «Слово Просвіти», член президії НСПУ;

Ярема Гоян, письменник, лауреат Національної премії України ім. Тараса Шевченка;

Василь Клічак, письменник, заслужений журналіст України;

Юрій Гандзюк, заслужений працівник науки і техніки України, професор;

Володимир Кметик, журналіст, ди-

ректор анімаційної студії «Фрески»;

Василь Мандзюк, заслужений журналіст України;

Іван Ющук, заслужений діяч науки і техніки України, професор;

Леонід Мужук, кінорежисер, лауреат Національної премії України ім. Тараса Шевченка;

Дмитро Ломачук, доктор мистецтвознавства, академік УАН;

Валентина Давиденко, письменниця, заслужений журналіст України, головний редактор газети «Слово Просвіти»;

Василь Герасименко, член Центрального правління ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка;

голови обласних об'єднань ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка: Вінницької — Леонід Філонов, Дніпропетровської — заступник голови Марія Олійник, Житомирської — Святослав Васильчук, Івано-Франківської — Петро Арсенич, Львівської — Ярослав Пітко, Луганської — Володимир Семистяга, Миколаївської — Надія Огренич, Харківської — Анатолій Кіндратенко, АР Крим — Сергій Савченко, Севастопольської міської — Володимир Проценко, Одеської — Олександр Степанченко, Чернівецької — Тамара Мінченко;

Віталій Мороз, голова правління ВМГО «Молода Просвіта»;

Євген Букет, член Головної ради ВУТ «Просвіта», лауреат Міжнародної премії ім. Олесея Гончара.

ІСТОРІЯ ВІННИЦЬКОЇ «ПРОСВІТИ»

4

РЯТУВАВ ЛЮДЕЙ І УКРАЇНУ

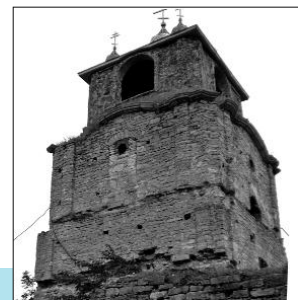
8

МУЗЕЙ КОБЗАРЯ ЗА ОКЕАНОМ

10

ЛЕГЕНДИ СТАРОВИННОГО МІСТА

13

Добровільні пожертви
«На Кобзареву Церкву»:
МБФ «Українська Родина»
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ «Київ»,
МФО 320401 ЗКПО 21709106

ЗАКЛИК СВІТОВОГО УКРАЇНСТВА ЛИСТ СКУ ДО ГЛАВИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Напередодні позачергового саміту Європейського Союзу щодо ситуації в Грузії, який відбувся 1 вересня 2008 р. в Брюсселі, Президент Світового Конгресу Українців Євген Чолій направив лист на адресу Ніколя Саркозі, Президента Франції й Голови ЄС.

У листі подано послання на *Заключний акт про безпеку і співпрацю в Європі*, прийнятий 1975 року у Гельсінкі учасниками наради з безпеки і співробітництва в Європі (зокрема СРСР), у якому стверджується, що ці держави не застосовуватимуть силу у відносинах, поважатимуть територіальну цілісність і шануватимуть кордони країн Європи, а також не вдаватимуться до військової агресії.

Нещодавні події в Грузії засвідчили, що Росія під прикриттям миротворчих дій порушила цей документ. У зв'язку з цим СКУ закликав ЄС ізолювати Росію доти, доки вона виведе свої війська з грузинської території.

Окрім цього, у зверненні до Президента Ніколя Саркозі процитовано заяву Президента України Віктора Ющенка французькому виданню “Фігаро” від 24 серпня ц. р., де йдеться про те, що слід прискорити процес входження України до Євроатлантичного альянсу для посилення потенціалу безпеки України. СКУ закликав підтримати прагнення України приєднатися до НАТО.

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Політики готові після приємного відпочинку з новими силами продовжувати безконечну політичну гру. Вона давно вже обридла всім, але нічого іншого парламент не демонструватиме, доки щось не зміниться. А зміниться лише тоді, коли в парламент прийдуть інші люди і в інший спосіб, а не за партійними списками.

Розмови про потребу зміни виборчої системи тривають давно. Вони однаково песимістичні, мінорні й беземоційні, але біля ліжка безнадійно хворого.

Ті, що мають партзавдання говорити на цю тему оптимістичніше, розказують нам про нову виборчу систему як про світле майбутнє, уникаючи конкретних відповідей, як це робили агітатори за комунізм. Не для того вводили цю виборчу систему, щоб отак просто і легко відійти до нормальної й корисної для суспільства системи виборів.

Чинна виборча система нагадує технологію профанації демократії в окремо взятій країні, бо в ній закладено непереборну споку-

В ІМ'Я ПОРЯТУНКУ УКРАЇНИ

**ВИСОКОПОВАЖНИЙ
ПАНЕ ПРЕЗИДЕНТЕ!
ВИСОКОПОВАЖНА
ПАНІ ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРЕ!**

Маємо моральні права на це звернення: ми всі — учасники Помаранчевого Майдану. Національна спілка письменників України була одним зі штабів цієї революції.

Застерігаємо Вас: Україна постала перед катастрофою. Розпад демократичної коаліції — не просто поразка всіх національно-демократичних сил. Це — крок у провалля. Історія, нащадки, народ не простять Вам, провідникам держави і нації, цього політичного безумства.

У Ваших силах (і передовсім Ваших, пане Президенте, як гаранта Конституції) і можливостях зупинити цей процес політичної ентропії. Ви — і тільки Ви! — можете відновити демократичну коаліцію, що стане порятунком у цій трагічній ситуації.

Левко Лук'яненко, Герой України, член НСПУ;

Дмитро Павличко, Герой України, лауреат Національної

премії України імені Тараса Шевченка, член НСПУ;

Юрій Мушкетик, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, член президії НСПУ;

Анатолій Дімаров, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, член президії НСПУ;

Олесь Лупій, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, член президії НСПУ;

Олександр Скіпальський, генерал-лейтенант;

Леонід Талалай, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, член президії НСПУ;

Михайло Слабошпицький, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, член президії НСПУ;

Володимир Пилипчук, народний депутат України I та II скликань, професор;

Любов Голота, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, член президії НСПУ;

Марія Матіос, лауреат Національної премії України імені

“Україна сьогодні не сцена, а плацдарм. Плацдарм великого змагу ідей”.

Микола Куліш

Тараса Шевченка, член президії НСПУ;

Богдан Горинь, народний депутат України I та II скликань, багаторічний політв'язень, член НСПУ;

Євген Дудар, член президії НСПУ, заслужений діяч мистецтв України;

Василь Шкляр, прозаїк, заступник голови НСПУ;

Віктор Баранов, секретар ради НСПУ, голова Київської організації НСПУ, лауреат премії ім. Є. Плужника;

Анна Багряна, секретар ради НСПУ;

Анатолій Гай, голова Київської обласної організації НСПУ;

Павло Мовчан, народний депутат України, голова ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка;

Михайло Косів, народний депутат України, публіцист, член НСПУ;

Володимир Яворівський, голова НСПУ, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, голова Комітету Верховної Ради України з питань культури і духовності.

ЕЛЕКТОРАТ ЧИ НАЦІЯ?

су обраних за цією схемою прагнути обрання ще раз, відчуваючи своєрідну наркотичну залежність від простого й вельми корисного способу бути політиком. Ні, таку чудову систему ніхто зсередини не змінить. Найбільше, на що здатні обранці, — дуже хитро вдосконалити, щоб зовні все мало вигляд взірця демократії, але залишало все, як є, і навіть зручніше для обраних.

Небезпека такої “модернізації на віки” української виборчої системи виникає вже зримо, адже нардепи почнуть працювати над ідеєю одразу після канікул, незалежно від блочності й орієнтації. Якщо ми погодимося з роллю електорату, якого спонукають до ухвалення очевидного рішення — вибору між поганим і гіршим, ми втратимо перспективу бути сильною нацією. Націю, на відміну від електорату, неможливо привести до виборчих скриньок на налігачі виборчого закону. Нація, народ завжди шукає ліпшого виходу, не погоджуючись на вибори без вибору.

Вихід для українців є, і він не зашифрований у складній формулі національної ідеї — нова виборна влада повинна гарантувати високу вартість робочої сили, щоб кожен працездатний міг без надриву сил заробити собі на високий рівень життя. Все інше залежить від українців, бо добре оплачувана праця з можливістю повноцінного відпочинку і заощадження дає відчуття вільної людини, бажання скористатися законами демократії для гарантування власних прав і на рівних говорити з державою.

Можна довго дискутувати про нашу політичну виборну владу, але висновок один: вона не дуже зацікавлена у творенні багатой нації. Не зацікавлені в заможному громадянстві й деякі українські партії, що не втомлюються давати обіцянки соціального захисту і боротьби з бідністю та корупцією.

У нас ще є ліміт часу, можливість скористатися механізмами формальної демократії, активізувати усі громадські структури. Хтось повинен виступити з гро-

мадською ініціативою. Можливо, це буде Комітет виборців. Суть ініціативи проста — допомогти політичній системі реформувати виборче законодавство, чого вона об'єктивно не може зробити зсередини. Для цього достатньо лаконічно сформулювати ключові тези виборчої реформи і звернутися по підтримку до народу, оформити це як вимогу народу і поставити цю чітко сформульовану народну волю як пропозицію парламентові, від якої він не зможе відмовитися.

Без ініціативи народу не обійтись ще й тому, що водночас зі змінами законодавства про вибори парламент повинен ухвалити новий закон про громадські й політичні організації з наступною люстрацією й державною перереєстрацією всіх організацій за новим законом. Це потрібно для того, щоб за новим виборчим законом і в оновленій політичній системі не виявилось зовнішньо залежних організацій і політичних сил, а всі працювали лише на національні інтереси України.

Що буде, якщо НУ-НС не повернеться в коаліцію? Прем'єр-міністр розглядає два варіанти: “поганий” і “дуже поганий”. Перший — дострокові парламентські вибори. Він дуже поганий не лише через чергову виборчу колотнечу для людей. Через розчарування виборців є загроза програву демократичних сил. А просто “поганий” варіант — переформатування коаліції. На запитання, чи йдеться про коаліцію БЮТ і Партії регіонів, Прем'єр-міністр відповіла, що радиться з народом. Але, схоже, натякнула, що обставини (читай — Президент) штовхають до цього непопулярного кроку.

На запитання журналістів щодо президентських виборів голова уряду дала розуміти, що в разі розпаду коаліції не підтримає ні Ющенка, ні Януковича, а балотуватиметься сама. Юлія Тимошенко заклікала їх обох і весь український політикум в найближчий рік-півтора менше думати про президентські вибори, а більше — про Україну.

ЮЛІЯ ТИМОШЕНКО: «ВИХІД ІЗ КРИЗИ — У ВІДНОВЛЕННІ КОАЛІЦІЇ»

Причина таких дій Президента — усунення Юлії Тимошенко як суперника на майбутніх президентських виборах.

Тезу про нищення коаліції та уряду Прем'єр підкрипила фактами: скасування постанов уряду, контроль над ним Секретаріату Президента і Ради нацбезпеки та оборони, які фактично стали тінювими урядами. І, нарешті, звинувачення Прем'єра й уряду в зраді інтересів держави. Юлія Тимошенко зачитала лист Балоги до Служби безпеки, в якому перелічено кілька пунктів того, що називали зрадою. Виявилось, що це суто економічні моменти. Прем'єр заявила: те, в чому її звинувачують, насправді відстоювання економічних інтересів держави.

«МАЗЕПА. MADE IN UKRAINE»

Петро АНТОНЕНКО

Так називається Всеукраїнський культурологічний проект, який щойно стартував і проходитиме до липня 2009 року. Організатор проекту — громадський рух “Не будь байдужим!” Протягом трьох років він здійснює масштабні громадські, літературні, мистецькі проекти, спрямовані на утвердження національної ідеї, насамперед серед молодого покоління. Так, одним із наймасштабніших був розпочатий торік інтерактивний проект “Зроби подарунок Україні! Переходь на українську!”, спрямований на підтримку державної мови. Акція з величезним успіхом прокотилася десятками міст країни. У її рамках пройшли виступи мистецьких колективів; бібліотекам, навчальним закладам подарували тисячі примірників книжок, зокрема брошуру про те, як російськомовним громадянам опанувати державну мову. Були також проекти “Україна — суперкльово!”, “Небайдужі” та низка інших. Громадський рух і його акції активно підтримали зірки української естради, спорту, діячі науки, літератури. Серед них Олег Скрипка і гурт “БВ”, Фогот і гурт ТНМК, Фома (“Мандри”), а також Юрій Андрухович, Оксана Забужко, Оксана Караванська.

І ось новий масштабний проект, приурочений до історичних дат, адже в листопаді минає 300 років з часу героїчної оборони гетьманської столиці Івана Мазепи Батурина і знищення його московським військом. Наступного року — 300-річчя з дня смерті видатного гетьмана.

У рамках проекту “Мазепа. Made in Ukraine” заплановано багато цікавого, а стартував він всеукраїнським конкурсом учнівських творів “Хто для мене Іван Мазепа?”

Конкурс проводять для учнів 8—11 класів. Його мета — привернути увагу молоді до “білих плям” в історії України, спонукати до глибокого вивчення видатної постаті гетьмана Івана Мазепи. Твір має бути лаконічним: 1—2 сторінки А4. Як винаток приймають твір, написаний від руки чітким розбірливим почерком. Мова твору — українська.

Для участі в конкурсі слід зареєструватися до 15 вересня на офіційному сайті громадського руху “Не будь байдужим!” nbb.com.ua. Термін подачі творів на конкурс — до 31 жовтня 2008 року.

Організатори конкурсу визначили 41 місто, де діють координатори акції. Це обласні й районні центри, а також гетьманська столиця — селище Батурин на Чернігівщині. Перелік міст можна знайти на сайті. Тут твори збиратимуть координатори акції. Тим, хто розминеться з координаторами, а також учням всіх інших міст, селищ і сіл України можна завантажити на сайт твори в електронному вигляді.

У журі конкурсу — відомі історики, літератори, які визначать 1 000 найкращих творів-фіналістів. Їхні автори отримають дипломи та футболки від громадського руху “Не будь байдужим!” Із тисячі робіт доберуть 100 творів-призерів, автори яких отримають дипломи, футболки та набори книжок і аудіодисків. Нарешті із сотні робіт визначать 10 творів-переможців. Їхні автори отримають суперпризи.

Організатори конкурсу вже раз за раз як подарунок вручають школам щойно видану в Києві книжку Ольги Ковалевської “Іван Мазепа у запитаннях і відповідях”. Її схвалило Міністерство освіти і науки для використання в навчальних закладах.

Отже, до праці, юні історики й літератори. Нехай оживе у ваших творах надзвичайно цікава постать гетьмана Івана Мазепи.

ХТО ПЕРШИЙ КРИЧИТЬ: “ТРИМАЙ ЗЛОДІЯ”? (ВІДПОВІДЬ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА РОСІЙСЬКИМ ІСТОРИКАМ)

Олександр КРАМАРЕНКО

Відповідь на це запитання всім відома. Сподіваюся, багато хто бачив, як несамовито волає так у натовпі справжній злодій, який зрозумів, що його ось-ось викриють. І не лише волає, а й навіть стрімголов біжить у бік відббrehаної ним людини. Але річ у тому, що робить він це зовсім не з метою затримати ту людину, а для того, щоб, вигравши таким чином час, збити з пантелику присутніх та втекти від переслідування й відповідальності за скоєний злочин.

Щось подібне, на жаль, спосте-рігаємо і в полеміці російських істориків та Станіслава Кульчицького з приводу Голодомору на сторінках газети “День” (від 16 квітня та 3 червня цього року). І стає ніяково від думки про те, що така поважна газета надає свої шпальти для шовіністичної маячні прокремлівських учених.

Але не будемо про сумне. І пензенський професор Віктор Кондрашин, і його колега з МДУ Михайл Дмитрієв в один голос висловлюють жаль із приводу того, що всі їхні українські опоненти покривали за своїми провладними політиками, вважаючи Голодомор геноцидом.

Але чи справді це так? Кожен, хто хоч би побіжно знайомий із сучасною російською та українською історіографією, скаже, що ні. Адже в Україні сьогодні є такий відомий історик, як Петро Толочко, який публічно не визнає геноцид власного народу. А хто є у вас, панове Кондрашин і Михайл Дмитрієв, хто б на вищому науковому рівні визнає би його? Так, є Юрій Афанасьєв — мужній та чесний учений і людина. Але навіть він, на жаль, у вашій “демократичній Росії” сьогодні відважується лише на красномовне мовчання. Так що, як не крути, виходить одно-стайний “одобрямс” позиції Кремля, панове історики, саме у вас...

І Кондрашин, і Дмитрієв укотре демонструють підозрілу з точки зору самостійних учених одно-стайність, стверджуючи, що немає жодного більшовицького докумен-та, який би засвідчував геноцид українців, тому й визнавати його геноцидом не можна.

Виходить, і один, і другий в такому випадку не визнають і єврейського Голокосту, оскільки немає жодного фашистського документа, який би засвідчував потребу нищення євреїв за етнічною ознакою. Так що полемізувати з цими російськими гуманістами будь-який порядний людині, зізнаюся, навіть ніяково.

Проте дозволю собі пояснити цим ученим, що будь-який злочинний режим, як і банальні карні злочинці, думають про наслідки своїх діянь і чомусь не залишають автографів на місцях злочинів.

Тепер приділимо увагу окремим фрагментам публікації в “Дні” Михайла Дмитрієва, щоб згодом повністю зосередитися на полеміці з головним фахівцем Росії зі спростування факту більшовицького геноциду українців 1932—1933 рр. Віктором Кондрашином.

Переконаний, що пан Дмитрієв як організатор майбутніх московських дискусій з приводу Голодомору публічно пообіцяв на сторінках “Дня” запрошувати українських журналістів, автора цього матеріалу не запросить. Хоч не знаю жодного українського журналіста, який би мав стільки публікацій на тему Голодомору в українській пресі (зокрема й у “Дні”), скільки маю їх я.

Одначе не запросить. І навіть якщо захоче це зробити, то люди з “сучасним чесним поглядом” у тому ж таки МДУ (де я, до слова, свого часу навчався) порадять йому не робити цього, і він як справжній росіянин не забариться погодитися з ними.

Анатолій Твердий. “Танок бомжів”

Пан Дмитрієв пропонує українським ученим-історикам вести публічну дискусію з їхніми російськими колегами на сторінках “Дня” й на українських телеканалах. Хоч у цьому випадку йому, очевидно, етичніше було б запропонувати таку дискусію на сторінках, наприклад, “Известий” або “Комсомольской правды”, а також на каналі ОРТ. Однак гадаю, що вихований професор свідомо не робить цього й замість запрошення гостей з України сам “со-товарищі” напрошується в гості до нас.

Як ви думаєте, чому? Вагається? Ініціювати такого роду полеміку у всуціль “демократичних” російських ЗМІ (а це неминуче призведе до бродіння в умах росіян) сьогодні просто небезпечно, тому М. Дмитрієв не робить цього — хоч би для того, щоб залишитися після цього професором МДУ. Чи не так, пане Дмитрієв?

Ось, нарешті, дістався й до “неспростовних” квінтесенцій щодо Голодомору-негеноциду і само-го Віктора Кондрашина.

Дивно, але для цього видатного російського історика світові авторитети в галузі дослідження Голодомору зовсім не Стефан Куртуа, Норман Дейвіс, Роберт Конквест або Джеймс Мейс, а маловідома американка Д. Пеннер, яка не визнає Голодомор геноцидом українців.

Заздалегідь прошу вибачення в цієї шановної пані за те, що, можливо, її дід або прадід у комісарській шкряпці цей самий “вигада-ний” українськими націоналістами Голодомор й організовував. Можливо, помиляюся. Однак серйозні дослідники Голодомору 1932—1933 рр., сподіваюся, розуміють, що ймовірність моєї помилки в цьому випадку не така вже й велика.

Дивує й тема наукової доповіді Віктора Кондрашина, з якою він об’їхав увесь світ: голод 1932—1933 рр. у Поволжі та СРСР. Що тут можна сказати: чи то Поволжя на той час не входило до складу імперії, чи то голод там був, за Кондрашином, більший, ніж у нас...

Але головне не в цьому, а в тому, що, на думку шановного професора, тема голоду повинна не роз’єднувати українців і росіян (а чому й не білорусів?), а об’єднувати їх. І потрібна для цього лише дрібниця — відмовитися нам, українцям, від начебто вигаданого власного геноциду, і знову разом навіки зі “старшим братом”. Навіщо?

Мені більше до вподоби поради визнаного у світі соціолога Френсіса Фукуями і світлої пам’яті Папи Павла Іоанна IV, які пропонують нам об’єднатися саме на основі пам’яті про наш Голодомор-геноцид і,

об’єднавшись, стати врешті повноцінними європейцями.

З точки зору здорового глузду незрозумілий висновок пензенського професора про те, що під час будь-якої індустріалізації звичайно й цілком виправдано більшою мірою страждали без будь-якого геноциду саме зерновиробні райони імперії — слід розуміти, передусім Україна й Кубань.

Припустімо, що уряду більшовиків, який не бажав смерті своїм громадянам, найперше потрібен був хліб для його експорту. Тож чому в українців потрібно було відбирати весь хліб до останньої зернини, а росіянам — залишати мінімальні запаси? для виживання Невже лише тому, що в українців хліба було перших більше? А дивна логіка.

Доводиться констатувати, що професор Кондрашин, який так завзято й усебічно доводить на сторінках “Дня”, що Голодомор ніяк не може бути геноцидом, просто не знайомий із семантикою цього слова. На його переконання, геноцид — це прагнення знищити ту чи іншу націю повністю. А ось згідно з положеннями статті 2 відповідної Конвенції ООН, геноцидом — це й умисне знищення лише частини тієї чи іншої етнічної або іншої соціальної групи. На щастя, людство не керується в цьому випадку переконаннями нашого великого знавця поняття *геноцид* із Пензи.

Професор Кульчицький уже пояснював йому відмінності більшовицького геноциду українців від фашистського геноциду євреїв. Певно, його колега Кондрашин цього так і не засвоїв. Тому спробую пояснити ще раз, як кажуть, на пальцях.

Отже, фашисти знищували євреїв лише за те, що ті євреї. Звичайна річ, завданням-максимум було їхнє повне знищення. Комуністи ж знищували українців не тому, що вони українці, а тому, що український селянин дуже відрізнявся за менталітетом від російського й ніяк не хотів вступати до колгоспу.

Зрозуміло, що більшовикам потрібно було перевиховати українського селянина голодною смертю його дітей і батьків, братів і сестер, а головне — передсмертними голодними муками й очікуванням неминучої смерті його самого. І такі перевиховали. Перевиховувати ж таким чином українських робітників, службовців і військовослужбовців у комуністів не було жодної потреби.

У цьому світлі стає зрозумілою й та продовольча допомога, яку отримало наполовину вимерле українське село, про яку пише у своїй статті Віктор Кондрашин. Вона стала надходити в Україну лише з червня 1933 року, коли мети в ук-

раїнському селі комуністи вже досягли. А ось чому цю допомогу не надали вчасно — на початку 1933 року (адже в обох варіантах це був би той-таки український хліб урожаю 1932 року), пан Кондрашин скромно замовчує (вважаючи, що українці могли харчуватися нормованим посівним зерном із Центру). Про це він не скаже ніколи, бо це все одно, що визнати факт геноциду. А це вже для його імперської свідомості — крамола.

Я чув розповіді десятків моїх літніх земляків (які, до слова, задокументовані), де вони стверджують, що більшовицькі хололі забирали в будинках їхніх батьків усе їстівне. Якщо для пана Кондрашина це “непереконливо”, то погодьтеся, що це вже його особиста проблема етичного плану.

Усі, хто пережив Голодомор, одно-стайно стверджують: за кілька кілометрів від їхніх сіл, у російських селах голоду не було. І вони з батьками ходили туди вимінювати на свої рушники й сорочки-вишиванки продукти.

Тепер спробую відповісти й на запитання професора Кондрашина, чому і в Росії в 1932—1933 рр. помирали люди, якщо в них комуністи не вилучали все їстівне?

По-перше, за переписом 1926 року, 75 % населення російської Кубані становили українці. Їх було понад половина й у Північно-Кавказькому краї загалом. І це той російський регіон, де людські втрати від Голодомору були найсуттєвішими.

По-друге, я мав можливість розмовляти зі свідками голоду 1932—1933 рр. у російських селах Луганської області, розташованих у Станично-Луганському районі. Так, там помирали тоді переважно маргінальні елементи їхнього соціуму — п’яниці, сироти, нероби тощо. Помірали тому, що позбавлені хліба, а їхні односельці просто перестали подавати їм милостину.

Однак усі ці жертви було поховано згідно з християнською традицією на цвинтарях, а не десятками й сотнями в братських могилах, як в українських селах, і їхня кількість незрівнянно менша.

Скажу більше: збираючи інформацію в мешканців Станично-Луганського району Луганщини, фіксували випадки, коли сюди 1933 року тікали від голодної смерті українці з Тарасівського й Міллерівського районів (де були цілі анклавні українські сіл) Ростовської області Росії й знаходили тут порятунк. Тож Голодомор був і на Дону, але знов-таки головним чином для українців.

Професору Кондрашину, як і його колезі Дмитрієву, не завадило б знати, що кількість жертв Голодо-

мору в українських селах у безліч разів перевищує кількість жертв Другої світової війни. Про це чітко й красномовно свідчать меморіальні пам’ятні списки загинлих.

Знаючи ці факти, будь-яка порядна людина, не позбавлена співчуття до чужого горя, не може називати одну трагедію великими жертвами радянського народу у Великій Вітчизняній війні, а другу — лише труднощами й перегинами колективізації. Невже ж ви, хто належить до наукової еліти Росії, не відчуваєте відвертого цинізму в такому підході до історії України? Або ж для вас такої історії просто не існує?..

У своїх висновках Віктор Кондрашин стверджує, що голод ніхто заздалегідь не планував. Можливо, але Голодомор в Україні планували найретельніше. Так, ще 1931 року в українських селян комуністи конфіскували все законно зареєстровані мисливські рушники. Так, про всяк випадок, щоб батьки сімейств поводитися покірно, коли через рік-другий проінструктовані комісарами місцеві активісти заберуть у них усе зерно та інші їстівні запаси, прирікаючи їхні родини на найжахливішу з усіх смертей — голодну.

Тоді ж комуністи ретельно зіб-рали всіх українських кобзарів начебто на з’їзд у Харкові, де їх потім розстріляли або кинули за ґрати на тривалий термін. Зроблено це було тому, що, на відміну від комуністичної преси, яка слухняно замовчувала Голодомор на десятиріччя, на кобзарів більшовики не мали впливу. Тож ті, напевно, закарбували б і передали майбутнім поколінням правду про геноцид. Докторів історичних наук Кондрашину, який досліджує тему голоду 1932—1933 рр. в СРСР, повинні бути добре відомі ці факти. “Неупереджений” учений чи то не вважає їх суттєвими, чи то свідомо замовчує.

Мені хотілося сказати Вікторову Кондрашину й Михайлу Дмитрієву, що за роки нашої незалежності в Україні постає з небуття національна інтелігенція, яка сповідує європейські, а зовсім не євразійські цінності, чого вам дуже хотілося б.

Нас, м’яко кажучи, не вабить до СРСР. Ми вже звикли не пишатися своєю найбільшою у світі територією і найсильнішою армією. І не тому, що так не любимо Росію й росіян, а тому, що ваші ментальні пріоритети для нас сьогодні просто смішні. Тому ви як інтелектуали повинні розуміти, що спільна історія у нас із вами може бути лише тоді, коли вам знову вдасться зробити Україну своєю губернією. Але навіть тоді, запевняю вас, ми залишимося внутрішньо вільними людьми, й у вашій імперії будуть великі проблеми з нами.

ВІДКРИТО ПОХОВАННЯ КРИМСЬКИХ ХАНІВ

Віктор ХОМЕНКО,
Крим

Старовинні манускрипти свідчать, що саме тут стояв палац засновника кримського ханства Хаджі-Герая. Але крім старовинних описів, інших доказів досі не вдавалося знайти. Спалення російськими військами ханського палацу та його околиць, інших споруд періоду правління “гнізда Гераїв” надовго унеможливили вивчення давнього періоду Кримського ханства на півострові. Ускладнили пошуки археологічних першоджерел і постійні акції, які відбувалися для того, щоб стерти пам’ять про кримських татар у Криму. Вони активізувалися після депортації цього народу 1944 року і тривали аж до краху СРСР з його асимілятивною політикою “злиття націй у єдиний радянський народ”.

Після виселення кримських татар тодішня влада віддала цей знаковий для вигнанців історико-культурний об’єкт — їхнє давнє головне вогнище культури й науки, вхід у яке було перепнуте товстим ланцюгом так низько, щоб кожен “відучня до хана” схилив голову перед храмом науки — під... психіатричний диспансер.

Лише п’ять років тому за наполяганням громадськості територію віддали вченим. А разом з нею й переконливі докази того, що околиці руйн середньовічного університету Зинджирли-медресе зберегли й пам’ятки ханів.

Заступник директора з наукової роботи Бахчисарайського державного історико-культурного заповідника Олекса Гайворонський розповів, що розкрити поховання, розташовані в нижній частині мавзолею Хаджі-Герая, дослідників змусила потреба термінової реставрації. Верхню частину пам’ятника дбайливо реставрували п’ять років тому, а нижню не ремонтували ніколи.

Підземелля було настільки понівечене розломами й тріщинами, що загрожувало руйнацією всієї споруди, зведеної 1501 року. Саме тому потрібне було детальне обстеження, з чим вирішили не зволікати. Акуратно звільняти нижню частину мавзолею від двометрового шару землі довелося цілий рік. Унікальний склеп знайшли випадково, коли шукали початок однієї з тріщин. Знявши шар ґрунту, щоб досягти фундаменту, виявили замуrowаний вхід. Учені дослідили підземелля і вийшли на склеп. Подальший прохід у ньому було закладено після остан-

У підземеллі мавзолею Хаджі-Герая вчені виявили 18 захоронень з останками перших кримських ханів та їхніх родичів. Унікальну знахідку в Бахчисараї на території селища Старосілля, відомого історикам під назвою

нього захоронення оригінального, характерного для XVI століття, кладкою. Археологи оглянули сенсаційну знахідку, просканували простір і негайно законсервували вхід. Поставили броньовані металеві двері й пломби, щоб не проникли сучасні вандалі. Тож усі головні сенсації єдиного з відомих поховань кримських ханів, яке дійшло до наших днів нерозграбованим, ще попереду, вважають науковці. На казкові скарби не очікують — їх там не може бути. За традицією, навіть представників найвищої знаті хоронили лише в саванах. Але профінансовані підпільними колекціонерами гробкопачі можуть спокуситися й ними. Вивчаючи знайдені останки, вчені, зокрема, сподівалися отримати уявлення про зовнішність шести похованих тут правителів півострова, як це засвідчували давні рукописи. Але у склепі на дослідників чекала ще одна несподіванка: окрім останків ханів, там виявлено ще 12 поховань, найвірогідніше, їхніх родичів.

Та не справдилися очікування вчених отримати уявлення про зовнішність перших правителів Кримського ханства: жодних їхніх прижиттєвих зображень не збереглося, адже малювати людей забороняв Коран. Виняток — кілька ос-

манських і європейських мініатюр в манускриптах пізнішого періоду. Ідентифікувати останки ханів і їхньої рідні неможливо, адже біля кістяків у пишних шатах не виявлено жодних написів.

Науковці мають чіткі історичні дані лише про те, що в склепі поховано засновника Кримського ханства Хаджі-Герая, його сина Менглі-Герая, засновника Бахчисараю Сахіба-Герая із сином Газі-Герая. А ще тут упокоївся Нур Девлет-Герай із братом Менглі-Герая Ягмурчином, переконані дослідники.

Наукову цінність мають унікальні, червоного кольору з вибагливою вишивкою й гаптуванням жовтими нитками тканини, якими накрито поховання. Це перші знахідки справжніх тканин часів зародження й зміцнення Кримського ханства. Їх уже консервують, і невдовзі вони поповнять колекцію музею в ханському палаці як унікальні зразки кримського ткацтва. Останки кримських володарів залишаться в мавзолеї. Прах вельмож не турбуватимуть навіть заради вивчення кістяків і черепів найвищої тогочасної знаті півострова, адже сенсаційна знахідка має не лише непересічну наукову цінність як історичний артефакт первісного

Салачик, археологи вважають надзвичайною удачею. Вперше за півтисячоліття вдалося виявити нерозграбованим родове поховання найвищої знаті півострова кінця XV—початку XVI століття.

ханського періоду, а й велику меморіальну значимість як національна святиня кримських татар. Усі роботи науковці узгодили з Духовним управлінням мусульман Криму. Останки фахівці лише змалюють для подальшого вивчення антропологів.

Удача в тому, кажуть науковці, що об’єкт розкривається повністю, а не фрагментарно, як відбувається в більшості знаменитих знахідок. Тут пощастило знайти цілісний пласт історії — комплекс площею 500 квадратних метрів. Крім могил ханів, зберігся водогін, опалювальна система, каналізація, фонтан, багато кераміки. А невдовзі археологи відкопали старовинні лазні.

Науковці й влада Бахчисараю впевнені, що знахідка має стати надбанням усієї України. І хоч розкопки ще тривають, вже запланували відкриття нового історичного комплексу “Саланчик”, сподіваючись на туристів. У долині Саланчик виявили руїни цілого міста, де науковці сподіваються знайти залишки знаменитого Девлет-сараю, який збудував Менглі-Герай.

Головне зараз — надійно обезпечити історичні об’єкти від “чорних археологів”, адже реакцію правоохоронців за найвизначніших пам’яток археології, які перебувають на державному обліку, не назвеш оперативною. Тож потрібно зберегти їх для прийдешніх поколінь і національної пам’яті у сувої людської цивілізації.

За останнє десятиліття жоден гробкопач не отримав належного покарання за знищення археологічних пам’яток. Полювання за коштовними прикрасами й оздобами та іншими давніми цінностями триває з дев’яностих років минулого століття. Тоді в Криму спалахнула справжня кримінальна “золота лихоманка”, яка не припиняється досі, попри постійні заповнення правоохоронців про посилення боротьби зі злочинцями, що руйнують нашу історичну пам’ять.

Масштаби кримінальної діяльності осквернителів давніх поховань особливо вражають на околицях Бахчисараю й Білогірська, Сімферополя й Севастополя, Керченському півострові, де багато давніх захоронень. Моторошно стає, коли бачиш купи людських кісток і черепів біля понівечених глибокими

підкопами, ямами й шурфами стародавніх цвинтарів. Заради наживи вандалі часто зариваються в землю навіть на п’ять і більше метрів. Після їхнього брутального копання справжнім археологам тут робити немає чого, адже вже знищено все, що має цінність для науки. Навік стираються сліди різних племен і епох, цілі культурні пласти цивілізації. Не менше вражає вчених і поінформованість та невразливість кримінальних руйнівачів могил, яких добре споряджують, фінансують, консультують та інструктують певні структури. Вони, напевне, знають, де, коли й що саме шукати, — на догоду завжди дуже щедрим спонсорам кримінальних розкопок. Тому для науковців залишається дедалі менше роботи, а для науки — безцінних артефактів, стверджують археологи. Вони переконані, що нелегальних розкопок було б набагато менше, якби не шалений попит на старожитності на “чорному ринку”. Бо серед підпільних колекціонерів періодично виникають замовлення на той чи інших певний історичний період. Нині мода на пізнюоскіфські й ранньосередньовічні коштовності. Серед збирачів пам’яток сивої давнини чимало не лише нуворішів, а й високопосадовців. Тому в певного кола впливових людей — любителів збирати безцінні колекції давнини — є інтерес навіть легалізувати чорну археологію, щоб можна було спокійніше розпоряджатися своїми зібраними непевними способами колекціями: відкрито міняти, продавати нелегально придбане, навіть виставляти на аукціонах. Науковці скаржаться на те, що навіть коли їм разом з міліцією чи працівниками СБУ вдається зловити кримінальних копачів — руйнівників давніх могил на місці злочину, то й тоді злодії виходять із судів з умовними строками покарання. Та й у Рескомі охорони пам’яток переконані, що без створення об’єктного спеціального антивандального підрозділу не вдасться зберегти свій історичний спадок. Кримчани сподіваються на створення повноцінної структури в системі МВС чи СБУ з грамотними спеціалістами й транспортом. Лише так можна покінчити з тотальним розграбуванням нашого національного спадку загальносвітнього значення.

ВАНДАЛИ НИЩАТЬ НАШУ ПАМ’ЯТЬ

Прокуратура Сімферопольського району порушила кримінальну справу за фактом знищення об’єкта археології “Скіфський могильник біля села Левадки”. Повністю зруйновано унікальну археологічну пам’ятку, завдано державі збитків на понад 163 тис. грн.

— Напередодні прокурор Криму вніс подання до уряду автономії з вимогою вжити дієвих заходів для захисту пам’яток історії й архітектури, — нагадали в кримській прокуратурі, й відзначили недостатність зусиль місцевих чиновників, зокрема профільного республіканського комітету.

Виявляється, в автономії охоронні договори складено лише на 12 % об’єктів культурної спадщини (на 480 з 4095), більшість пам’яток археології не має доку-

ментів про право власності на землю, не встановлено меж земель історико-культурного значення. Це робить об’єкти незахищеними. Так, через відсутність меж охоронної зони кургану 2—3 тис. до н. е. епохи міді-бронзи на території Ізумрудненської сільради Джанкойського району могильні горби стародавніх народів віддали... громадянам у власність. Територіальна прокуратура розпорядження місцевої райдержадміністрації скасувала. Прокуратура Красногвардійського району порушила кримінальну справу щодо фермера, який розорав і засіяв територію, де розташовано три кургани. У Кіровському районі 40 курганів, однак місцева влада не забезпечила їхнього захисту, не поклопоталася про складання охоронних договорів, у зв’язку з

чим землевпорядника притягнуто до відповідальності.

У Первомайському районі вже немає ніяких позначок на місці масової загибелі людей і братської могили — пам’ятні знаки втрачено. За цим фактом територіальна прокуратура проводить перевірку.

Стурбованість правоохоронців викликає збільшення випадків відчуження об’єктів культурної спадщини, надання дозволів на зміну історичної зовнішності пам’яток архітектури, проведення незаконних розкопок тощо. Загалом органи прокуратури Криму за фактами порушення законодавства про охорону культурної спадщини з початку року порушили 13 кримінальних справ, внесли 67 подань та приписів про усунення порушень.

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Кілька сонячних вересневих днів
Канів жив атмосферою високого мис-
тецтва.

X Міжнародний фестиваль академіч-
ної та сучасної музики “Фарботони”
представив канівцям відомих виконав-
ців та уславлені високопрофесійні ко-
лективи з України й Білорусі.

ВІЧНА ВЕСНА ОЛЕНИ ЯБЛОНСЬКОЇ

90 років Олени Нилівни Яблонської ознаменовані новою персональною виставкою в Національному художньому музеї України. Це — не ретроспектива, а доробок, найближчий у часі. Куратор виставки — заслужений діяч мистецтв Людмила Ковальська, а також Наталія Волобуєва, донька О. Яблонської, створили експозицію справді як “Подих світла”.

Ганна КОЗАЧЕНКО,
член правління Українського фонду культури

Кілька поколінь навчилися не відділяти красу та доброту у своєму серці завдяки Олені Нилівні Яблонській, навіть не усвідомлюючи того. Бо дитина у перших книжках передусім через малюнки-ілюстрації сприймає основні постулати здорового світогляду, втілені в народних казках. А скільки тих книжок проілюструвала художниця — не перелічити.

Уже зрілою, коли позаду лишилася натхненна викладацька робота в Київській художній школі, Олена Нилівна занурилася у станковий живопис. У талановитій родині, серед владних особистостей, вона зуміла виразити тільки їй притаманну вишуканість у дуже інтимних стосунках між людиною і природою. Звісно, це викристалізувалося не відразу.

Її знамениті “Копички” часом навіть приписували сестрі — академікові Тетяні Яблонській. Бувало, що творчі успіхи художниці пояснювали впливом чоловіка Євгена Волобуєва, бо його полотна також розліталися по музеях і престижних приватних колекціях. Але художницю ті намовляння жодним чином не засмучували. Адже “любов довго терпить, любов милосердствує, не задрить, не величається, не надимається, не поводить нечемно, не шукає тільки свого, не рветься до гніву, не думає лихого, не радіє з неправди, але тішиться правдою, усе

зносить, вірить в усе. Сподівається всього, усе терпить! Ніколи любов не перестає!” Оце благословенне поєднання Любові й Віри, яке складало і складає сутність Олени Яблонської як особистості, пояснює дивовижний феномен її творчості.

Отже, свого часу розлогість краєвидів на її мольберті змінилася певною камерністю. Зосереджений погляд художниці бачить прекрасне всюди — на вікні й за вікном, у куточку дачного подвір'я чи на балконі будинку на вулиці Філатова, серед засніжених гілок чи вже ледь укритих набувнявими бруньками...

Одна з попередніх персональних виставок О. Яблонської в Національному художньому музеї в Києві справляла таке враження, ніби Царство Боже спустилося на землю. Багато людей дивилися на її натюрморти і розуміли, що художниця справді пише портрети квітів і дерев, вловлює миттєві настрої

рослин, наділені душею. Вона ніколи не робила копій власних картин, бо мить часу завжди в її творах — неповторна, як вода у плині ріки. Тому ніколи не виникає відчуття одноманітності, навіть якщо теми її натюрмортів схожі. Перші весняні квіти в букетиках на підвіконні та мережна прозорість кущів у весняних краєвидах — улюблені варіації художниці. Після соковитого буяння квітів на малесенькій дачі поблизу Києва чидесь на Полтавщині Олена Нилівна дедалі частіше пише весну. Це аж ніяк не настальгічна туга літньої людини за втраченою молодістю, це значно вище. Художниця відчуває і відтворює дихання високих небесних сфер не лише завдяки своєму непересічному таланту. Її висока, зріла і водночас дуже молода душа бачить змате-

ріалізоване, ущільнене світло і дарує те бачення глядачам, як дарувала колись учням і студентам. Дивовижним світлом і досі, в 90 років, сяє вся її постать. Бо ніколи нікого не засуджувати та ніколи нікому не заздрити так, як вона, вміє мало хто.

Тому її постать для нас, сучасників, наче оповита німбом.

Художники, і не лише ті, кому пощастило колись навчатися рисунка в Олені Нилівні, розповідали, як під час однієї з поїздок у Великобританію спершу зажурилися — мовляв, гальмуватиме групу ця бабуса. Але її допитливий розум і надзвичайно молода цікавість були такою потужною рушійною силою, що молоді не встигали за нею.

Тепер виставка у двох залах Національного художнього музею з нагоди 90-річчя справляє враження Вічної Весни, яка наповнила окрилену душу художниці та проявилася в її картинах. Тут, серед творів, написаних уже в нинішньому тисячолітті, ніби розчиняється той пригнічений настрій, який оволодіває людиною в сучасному світі, особливо в Києві. Цей “Подих світла” напуває так, ніби наново, як під час народження, розкриває, наповнює глядачеві легені Святий Дух. І розумієш усю неперервність вселенської еволюції, де не існує смерті, а є тільки сходинки, дедалі світліші, які повертають людину до Першоджерела.

Цієї Вічної Весни Олена Яблонської варто повчитися не лише художникам — і розсіювати навколишню темряву своїми серцями.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Валентина ДАВИДЕНКО

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ мови
Святослав МІЗЕРНЮК
279-39-55

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Ніна ГНАТЮК
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301237
Наклад — 20000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,94 грн.
на 3 місяці — 11,32 грн.
на 6 місяців — 21,64 грн.

Володимир ПРОЦЕНКО,
м. Севастополь

**Сьогодні у Севастополі в опозиції
пропрезидентські партії, а при владі
— Партія регіонів, Руський блок і
Прогресивні соціалісти. Вони скла-
дають депутатську більшість і роб-
лять усе можливе, щоб ліквідувати
українську незалежність. Якщо рані-
ше вони діяли таємно, то нині їхні
протиправні дії відкриті, агресивні й
цинічні.**

Чергова скандальна подія сталася у
Севастополі з меморіальною дош-
кою, яка засвідчувала 90-річні події
на кораблях Чорноморської флотилії,
пов'язані з підняттям українських прапо-
рів. Цей напис спростовував брехливе
проросійське гасло: “Севастополь — рус-
ський город”, адже 28 квітня 1918 року по-
над 40 тис. севастопольців вийшли на мі-
тинг підтримки незалежності України і на
всіх кораблях підняли українські прапори.

Щоб спотворити правдиву українську
історію, 5 липня 2008 року вандали зірва-
ли меморіальну дошку на Графській при-
стані. Завдяки наполегливості начальника
міського управління МВС В. Петухова на-
чальник відділу розслідування Д. Дим-
ський порушив кримінальну справу за оз-
наками злочину, передбаченого ст. 296
ч. 3 Кримінального кодексу України.

Через дві доби слідча група встано-
вила перших двох підозрюваних: студен-
та другого курсу Санкт-Петербурзького
університету Дмитра Соловйова й Олек-
сандра Караваєва, отамана місцевого
проросійського осередку козацтва.
7 липня їх помістили як підозрюваних у
слідчий ізолятор. 9 липня затримали тре-
тього підозрюваного, підприємця Анато-
лія Марету.

Слідство з'ясувало, що до бійки були
причетні безробітний Сергій Толмачов і
пенсіонерка Тетяна Меншикова.

Попри те, що подія набула резонансу,
всіх підозрюваних відпустили, і севасто-
польці знають, що за злісних хуліганів-ан-
тидержавників вніс грошові застави оді-
озний депутат російської держдуми Зату-
лін, якому заборонено в'їзд в Україну.
Працівники слідчого управління запереч-
или це, посилаючись на те, що в кримі-
нальній справі про Затуліна не йдеться.
Але до чого тут кримінальна справа? Всі
рішення про звільнення затриманих Со-

ЧЕСТЬ ДЕРЖАВИ НЕ ПРОДАЄТЬСЯ

ловйова, Караваєва, Марети,
Данилова і Толмачова приймав
Ленінський районний суд м. Се-
вастополя, який зайняв антидер-
жавницьку позицію щодо позовів
“Нашої України” про вилучення
двійників зі списків виборців на
позачергових виборах до Вер-
ховної Ради, чого не зробив жо-
ден районний суд міста Севасто-
поля.

До українських патріотів Лен-
інський районний суд м. Севас-
тополя так ставиться не вперше,
потураючи вандалам. Так, цей
суд безпідставно відмовив у по-
зові до політичної партії “Руський
блок” голові Української громади
Севастополя Мирославу Мамчаку за опри-
люднені представниками партії образи.
Тож навіщо утримувати за українські кошти
чужинських чиновників? Вони вже підготу-
вали ґрунт для умовних вироків, відпустив-
ши на волю злісних хуліганів, вороже на-
лаштованих до нашої держави. Кажуть, що
напередодні звільнення підозрюваних За-
тулін зустрічався на трасі Сімферополь —
Москва із впливовою особою і передав
гроші для закриття цієї справи. Версія пот-
ребує перевірки, але місцеві ЗМІ про це
писали і вихваляли дії Затуліна.

Дивує нерішучість міського прокуро-
ра, що зволяє з прийняттям рішень по

цій справі щодо під-
бурювачів — депута-
тів Беліка, Тюніна, Ба-
сова, Дубовика. Нині
вони фігурують як
свідки. Навіть адмі-
ністративну справу на
співучасника хулі-
ганства гр. Поваляя
прокуратура міста до-
сі не опротестувала. У
Севастополі нікому
боротися із замовни-
ками антидержав-

ницького бунту та підтримувати держав-
не обвинувачення.

Депутат блоку Сергія Кондратевсько-
го Лідія Столярова на початку року опри-
люднила факти про махінації із землею. Їй
почали погрожувати. Земельні справи
контролює депутат, голова постійної комі-
сії міськради Белік. Міська прокуратура на
це не зреагувала. А навіщо? У недавньому
серпневому дерибані землі в Ласпі, окрім
депутатів, були і міські чиновники.

Ми захистимо нашу державу передусім
від російської повзучої експансії. За 17
років незалежності до Севастополя на
постійне проживання прибуло понад

17 тис. росіян. Частина з них, що назива-
ють себе українцями, ненавидить неза-
лежність. Не всі вони приїхали з добрими
намірами. Новоявлені громадяни ненави-
дять українців і вимагають від них залиши-
ти Севастополь, натякаючи, що тут вони
господарі. Схожу експансію російський
імперський режим проводить у Придніс-
тров'ї, у Південній Осетії, Абхазії й навіть у
Прибалтиці. Сьогодні дійшло до війн і по-
громів. Перший погром в Одесі не вдавси.
Потім загарбники запланували створити
конфлікт у Севастополі під час відкриття
пам'ятника катові українського народу
Катерині II.

Політичний і громадський діяч сусід-
ньої країни Водолацький відкрито втру-
тився у внутрішні справи нашої держави.
Правового висновку відповідні державні
структури не зробили досі. Водолацький
формує в Криму три козацькі дивізії за прин-
ципом осетинських ополченців. Хочу за-
питати в керівництва країни: Коли припи-
няться воєнничі походи чу-
жинців в Україну? Чи стануть
надійними наші кордони?

Флот Росії в Севастополі не
потрібен! Якщо він потрібен ук-
раїнській владі, то нехай вона
забере його до Києва. Сором-
но перед братньою Грузією, що
годуємо нашим хлібом агресора.
Українцям-севастопольцям
соромно ходити поруч із росій-
ськими військовослужбовцями,
які вели братовбивчу війну.
Радники Президента України
показали свою безпорадність,
запропонували ввести поряд-
ок контролю руху кораблів
іноземного флоту. Дієвих важе-
лів для цього нема. Керівниц-
тво держави повинно було не-
гайно розпочати переговори
між Україною і Росією про тер-

міни виведення Чорноморського флоту,
затвердження поетапного плану виведен-
ня військ і заборону розташування на те-
риторії України російських спецслужб. Та-
кий ультиматум поставити ще не пізно!
Треба діяти!

Меморіальної дошки на Графській
пристані досі не встановлено. Представ-
ники командування Військово-Морських
Сил повідомили, що історичну пам'ятку
вже відновили, а встановлюватиме її місь-
ка державна адміністрація. Міським пра-
воохоронним органам слід потурбувати-
ся, щоб до Криму не завітали донські ко-
зачки чи інша затулінська рать.

Демократична громад-
ськість Закарпаття, яку
представляють, зокрема,
Українська Народна Рада Закар-
паття, обласні організації Україн-
ської народної партії, Всеукраїн-
ського об'єднання “Свобода”,
Конгресу Українських Націона-
лістів, Української Республікан-
ської Партії, об'єднання ВУТ
“Просвіта” ім. Тараса Шевченка
та інші, надзвичайно стурбована
антидержавною, антиконститу-
ційною діяльністю лідерів полі-
тичного русинства, яке спрямо-
ване на відрив Закарпатської об-
ласті від України. Його підтримує
керівництво облдержадміністра-
ції й обласної ради.

Турбує ще одна проблема —
деякі лідери Угорщини намага-
ються переконати нашого Прези-
дента, що вони прагнуть на Ве-
рецькому перевалі, який розта-
шований на адміністративному
кордоні Закарпатської та Львів-
ської областей, спорудити монумент
нібито на місці перепочинку
їхніх предків, коли ті перекочову-
вали з берегів Дніпра. Закарпатці
вважають, що справжня мета цих
діячів — встановити позначку, що
звідси починається Велика Угор-
щина. Бо де у світах відзначено
перепочинок кочівників, та ще й
на чужій для них землі?! А угорці
домагаються того вже другу сот-
ню років — з 1896-го.

Через Карпати свого часу
проходили остготи, вестготи,
вандали, гуни, авари, половці,
татаро-монголи, кримські татари
та ін. Якщо їхні нащадки, за при-
кладом мадярів, почнуть вимагати
монументів на місцях їхнього пе-
репочинку, де і в якій послідов-
ності розташовувати їх на нашій

ГРОМАДСЬКІСТЬ ЗАКАРПАТТЯ СТУРБОВАНА

землі? І головне — з якою ме-
тою?

Упродовж останніх десяти років
представники згаданих вище
громадських організацій зверта-
лися з цими проблемами до пре-
зидентів, голів Кабміну, Верхов-
ної Ради, міністрів закордонних
справ України, але не отримали
досі жодної відповіді. А їх дедалі
більше непокоїть глобальне пи-
тання: буде Закарпаття складо-
вою частиною України чи ні?

Ми не байдужі до своїх націо-
нальних коренів та історичної
пам'яті і вважаємо, що трагедія
не в тому, що наші керівники не
знають історії, а в тому, що не
прагнуть її знати та відстоювати
національно-державні інтереси
України. А вороги територіальної

цілісності України тим часом не
заспокоюються.

Старше покоління лідерів
русинства С. Фенцік, А. Бродій,
І. Куртяк тощо 1923 року створи-
ло “Русское культурно-просвети-
тельное общество ім. А. В. Дух-
новича”, яке змістом своєї діяль-
ності вбачало боротьбу проти

визнання української мовою ко-
рінного населення та здобуття
автономії краю для подальшої
переорієнтації на Угорщину.

За вказівкою ЦК КПРС, 1990
року під орудою Закарпатського
обкому КПУ було створено “Под-
карпатское общество русинов”
(Томчиній, Макара, Туряниц то-
що). Керівництво “Общества” ве-
де пропаганду серед малосвідом-
их громадян, яким далекі по-
няття історичних коренів, спіль-
ності мови, традицій, звичаїв та
обрядів з материнською землею,
і робить це успішно.

На русинські проблеми пере-
орієнтовано й обласну пресу, за
винятком газет “Трибуна” й
“Фест”. Керівництво обласного
радіо й телебачення до своїх сту-

дій не запрошує свідомих україн-
ців.

Сучасним лідерам політич-
ного русинства насправді потрі-
бен трамплін для стрибка в одну
із західних країн, найвірогідніше,
в Угорщину (Жупан, Туряниця,
Шарга та інші) або вони хочуть
стати “п'ємонтом” Росії (Сидор

тощо). Вони діють агресивно, ні
на що не зважають. Після попе-
редження працівників СБУ п. Си-
дор ще активніше розгорнув ан-
тиукраїнську діяльність. В. Сар-
канич звертався до керівників
України та Євросоюзу з вимогою
визнати закарпатських українців
русинами, “які не хочуть жити під
владою України”. А чиновники з
облдержадміністрації перекону-
ють тих, у кого болить душа за
майбутнє України, що впродовж
тисячі років під угорцями насе-
лення Закарпаття не знало
кривд, була любов і загальна
прязнь. То чому б не розверну-
тися на 180 градусів?

“Невже в Карпатах можлива
поява ще однієї гарячої точки,
схожої на Косово?” — запитують

українські патріоти з Карпат. Во-
ни надають історичну довідку, яка
свідчить про те, що мешканці За-
карпаття протягом багатьох століть
робили свідомий вибір на користь
України.

Так, 21 січня 1919 року на
Везакаратському зібранні у
Хусті його делегати від населе-
них пунктів краю одностайно
проголосували за злуку із Захід-
но-Українською Народною Рес-
публікою. 15 березня 1939 року
Соїм у Хусті, всі делегати якого
походили із закарпатців, прого-
лосували за Карпатську Україну з її
гімном “Ще не вмерла Україна”,
синьо-жовтим прапором та три-
зубом, обрав її Президентом
о. Августина Волошина. Загалом
за Українське Національне Об'єд-
нання (УНО) в краї проголосувало
понад 93 відсотки виборців.

1 грудня 1991 року на Всеук-
раїнському референдумі 93,15, а
в багатьох населених пунктах по-
над 95 відсотків закарпатців про-
голосували за незалежність.

На дострокових парламент-
ських виборах більшість закар-
патців проголосувала за пропре-
зидентську партію НУ-НС, вірячи
в народного Президента, в те, що
антиукраїнським силам дадуть
гідну відсіч.

Матеріал підготувала
Надія КИР'ЯН

“Неспішно сипалося борошно з-під круга, мама обережно змītала його вiничком iз гусячого крила”.

Лідія ШЕРЕМЕТ,
м. Суми

МЛИНИ І ПОВІТРЯНИЙ ЗМІЙ. СПОГІД ДИТИНСТВА

У своєму житті вітряків бачила чимало. Спочатку вони стугоніли над тихоплинною річкою Многою у моїх полтавських Пізниках. Студенткою, в одній із університетських експедицій вразив вітряк, що його збудували ще німці-колоністи в якомусь селі в Приазов’ї, над річечкою з чудернацькою назвою Янчикрак.

А вже пізніше, працюючи в одному із заповідників на Сумщині, півтора десятка літ віталася із найближчим сусідом цілинного степу — прекрасно відреставрованим (до слова, сільськими дідами-умільцями) шестикрилим вітряком, одним із дуже небагатьох, котрому судився довгий вік.

І завжди зустрічі з цим дивовижним винаходом моїх пращурів, хоч би де вони траплялися, — на Полтавщині, на Поліссі, в Карпатах, у Пирогові під Києвом — як музейні експонати й діючі, повертали в далекі-далекі роки, до млинів босоногого дитинства...

У моєму селі на Полтавщині млини — в нас їх так і називали: не вітряки, а саме млини — збереглися аж до 60-х років минулого сторіччя, доки село не електрифікували. І було їх аж сім! Колись стугоніли на високому пагорбі на околиці, над мальовничою долиною Многи, що ген-ген унизу зблискувала вузьенькою стрічкою поміж пишним верболозом та вільшаником. І всякого подорожного, хто в’їздив у село, зустрічали, а виїздив — проводжали саме вони — млини...

Млини — і слово якесь інше, тепліше ближче, своє, домашнє... Може, тому, що з дитинства, з батьківського двору, з далекої, безповоротної пори...

Наші млини були чотирикрилими, на високих піддашсях, куди вели дерев’яні старезні скрипучі східці. Внизу розташувався величезний коловорот, яким кілька чоловіків разом із дідом-мельником повертали млин навколо осі, “ловлячи вітер”, як казав покійний тато. Мені, малій, це було так дивно й незрозуміло — як можна зловити вітер? І я довго просилася піти з татом, щоб таки побачити, як “ловлять вітер” на нашому млині. Для мене всі млини — діючі й замкнуті — були істотами зрозумілими, майже домашніми — вони стояли на вершині пагорба, зразу ж за шкільним парканом, за кількадесят метрів від нашого будинку (мама-вчителька мала там шкільну службову квартиру). Тож і млини, й степок поміж ними, зарослий густою пахучою травою, багато років були нашим сільським спортивним майданчиком, місцем дитячих ігор і розваг.

Там, біля млинів, запускали повітряних зміїв, яких робила вся школа. Яка то була розвага! Із залишків червоної тканини (її директор школи щедро виділяв зі старих святкових травневих або жовтневих атрибутів), дерев’яних тоненьких реечок, планочок, дротиків і ще бозна-чого в шкільній майстерні на уроках праці народжувалася якась химерна величезна конструкція, щось середнє між етажеркою й мішком із жорстким каркасом, прикрашена паперовими стрічками й ліхтариками, що чекала свого часу.

А потім, завжди раптово, в якийсь день, коли тільки народжувався вітер і старі вітряки розправляли свої крила, відпускали їх вітатися з небом. На перерві на всю школу лунало: вітер, вітер, вітер! І всі: малеча і старшокласники — мчали за паркан, до млинів. А поважна процесія — хлопці-старшокласники разом з учителем праці й директором школи (який у ту годину був зовсім не страшний, хоч і в кітелі, в галіфе, у хромових блискучих чоботях — “уніформі” начальства тих років) — обережно несла того змія разом із величезним оберемком довгої-довгої тоненької мотузки.

І ось найпрудкіші хлопці розганяються з горба з усіх ніг, поволеньки мотузка розмотується, і оте червоне диво раптом починає підніматися, і, підхоплене поривом вітру, стрімко злітає аж у височінь, понад млинами, звиваючись, вигинаючись, як справжнісінький казковий змій. А стрічки тріпочуть, танцюють якийсь фантастичний танок, відриваються, кружляють у повітрі; а ти, зади-

Фото Оксани Цецури

«ОЙ ПІДУ Я ДО МЛИНА...»

хаючись від неймовірного почуття польоту, до холоду в дитячих пальчиках, тремтячи від захвату, не кричиш, а ревеш разом з усією юрбою: “Летить, летить!” І стільки радості, стільки дитячого щастя — аж подих перехоплює! А хлопці тримають мотузку, розпустивши її на всю довжину, а вітер бавиться тією казковою істотою, гойдає її, а млини схвально гудуть, стугонять, розмахують крилами, кличуть у небо!..

А ще мене інколи мама й тато брали з собою, коли йшли до млина змолоти борошна, особливо до якихось свят, на піржки. Напередодні тато з мамою пересівали зерно вручну на решето, а потім іще й на вітрі, на подвір’ї. Я, як завжди, крутилася поряд, правда, більше заважаючи, аніж допомагаючи, набирала чисте, перевіане зерно в долоньки і теж зсипала в мішок. А під вечір тато, коли розбирився вітер, і починав стугоніти вітряк, брав мішечок того перевіаного зерна, мама — чистий мішечок для борошна та щось у вузлик для діда-мельника (відому сільську “таксу” за послуги), мене за руку, і ми йшли до млина. Як же мені малій було там цікаво й аж страшно! Мельник, вусатий, із прибіленими борошном чуприною і бородою, статечно вітався з батьками (сільська вчителька й колгоспний завфермою, та ще й парторг!) і вказував, куди поставити мішок із зерном. А там уже сидів хтось із односельців, чекаючи на вітер і на свою чергу, зав’язувалася розмова; неспішно сипалося борошно з-під круга, мама обережно змītала його вiничком iз гусячого крила.

Розморена солодким борошняним запахом, заколихана тихою розмовою, скрипом, таємничим шурхотінням, двигінням, умостившись на мішках із зерном, я засинала, і додому батьки поверталися з найдорожчим — тато з мішком борошна на плечах, а мама — зі мною сонною на ру-

ках... І вже тільки в дитячому солодкому сні сипалася на мої руки білосніжна цівочка пахучого борошна, і смачно-смачно пахло млинцями, які мама встигала насмажити до сніданку...

На початку 60-х село електрифікували, потім помер останній мельник — дідусь мого товариша дитячих років, якому ми заздрили, і комуся оті вітряки, що були окрасою сільського пейзажу і вертикальною домінантою села, своєрідним чоловічим клубом та інформаційним центром, здалися страшним архаїзмом, пережитком. Вони поступово зникли — їх розібрали на дрова, на паливо. І не знайшлося, на нещастя, світлої голови, яка зберегла б отой вітер на крилах, влаштувавши музей хліборобської праці чи застосувавши екологічно найчистішу енергію... Не пощастило млинам, пішли у Вічність, щезли, залишивши теплі спогади цілої епохи в багатьох сільських поколіннях, цілий глибинний пласт народної культури...

СЛОВО ПРО ВІТРЯК. СТОРІНКА ПОЛЬОВОГО ЩОДЕННИКА

Перший, хто зустрічає приїжджого біля цілинного степу, — вітряк. Пам’ятник дерев’яної народної архітектури, розташований в охоронній зоні заповідника, за кількасот метрів від степового царства, обіч правдавньої, нині вже забутої, дороги з Лебедин на Недригайлів.

Вітряк, як і колесо, — один з найгеніальніших винаходів цивілізації. Певно, людство само собі зачудувалося: звичайнісінькі природні матеріали — дерево й камінь, з’єднані воедино, перетворюють енергією вітру та звичайну зернину на тепле, запашне мливо, на хліб — основу земного буття.

Кілька десятиріч тому вітряки були неодмінним елементом класичного україн-

ського ландшафту, окрасою кожного села. На Сумщині зустрічалось кілька типів вітряків: чотири- п’яти- і шестикрилі — в різних районах із різними елементами дерев’яної народної архітектури. Найпоширенішими були шестикрилі, особливо в центральних і південних районах лісостепової зони. Саме такий вітряк біля заповідника “Михайлівська цілина”.

Цікава його історія. У кінці XIX сторіччя козаки Межиріцької сотні отримали земельні наділи в долині мальовничої річки Груньки й переселилися сюди всією вулицею (сотнею), заснувавши Кисілівку — нині с. Великі Луки Катеринівської сільської ради Лебединського району. А щоб забезпечити себе добрим борошном, викупили один із кількох вітряків, що гордо височіли над Межирічем, розібрали й перевезли сюди, на степові простори. І закрутилося млинове колесо — вічний селянський двигун, перекручуючи та з’єднуючи Час і Простір.

Для селянина вітряк був не лише підприємством, а й своєрідним сільським клубом. Чимало пережив-перебачив на своєму віку цей вітряк. На щастя, обійшли його стороною буревії громадянської війни, вцілів і під артобстрілами Вітчизняної війни. До 60-х років минулого сторіччя забезпечував мешканців округу борошном, тільки си-вобороді мельники один за одним відходили у Вічність. Старів і вітряк — від часу, не-годи, а ще більше від людської байдужості ламалися горді крила...

Усередині 70-х настали часи недовго-вічного відродження: потрапив напівзруйнований вітряк, що його вже продали дядькам на дрова, на очі тодішнім керівникам Сумської області.

І знайшлися діди-умільці, які реставрували вітряк; керівництво колгоспу “Червона зірка” виміняло аж у третьому районі на двигун млинове колесо — найголовнішу деталь вітряка, підперезали ошатною дерев’яною огорожею. А красиво виписана табличка сповіщала подорожного, що вітряк — пам’ятка народної дерев’яної архітектури і перебуває під охороною закону. У ті роки фото шестикрилого красеня серед квітучого сосяшникового чи гречаного поля обійшло всі сторінки місцевих і республіканських газет і журналів. А всі екскурсанти, що відвідували заповідник, обов’язково зупинялися помилуватися цим витвором народного генія, сфотографуватися.

1980 року у вітряку, біля самісіньких крил, оселилися сови-сплюшки. Московські зоологи, працюючи в заповіднику майже десятків років, постійно спостерігали за цим рідкісним видом нічних птахів, вивчаючи їхній спосіб життя, розмноження, відкривши багато цікавого. А під ғаночком мешкала ціла колонія мініатюрних, швидких, як блискавка, ласок — теж один із об’єктів вивчення зоологів.

Дуже часто, завершивши денні спостереження, всі приїжджі, науковці, члени багатьох експедицій, що постійно працювали в заповіднику, приходили сюди на вечірні “посиденьки”: помилуватися чудовим краєвидом, заходом сонця в степу... Яких тільки наукових, життєвих, світових проблем не обговорювали тут, які цікаві диспути, цілі імпровізовані наукові конференції відбувалися під цими дерев’яними крилами! Інколи, перевдягнувшись у барвисте українське вбрання, науковці, на радість собі, влаштовували театральні самодіяльні вистави під відкритим небом біля вітряка.

А потім народилася ідея створити в самому вітряку своєрідний музей хліборобської праці, зібравши в ньому всі ті знаряддя, що відходили в минуле, зберегти пам’ять цілої епохи, пов’язати воедино всі пам’ятки, що розташовані поряд, — степові кургани, заповідник, вітряк. Лебединський райвиконком, який підтримали спеціалісти Музею народної архітектури в Пирогові, ухвалив рішення про створення такого музею. Але у нового покоління — нові цінності, нові турботи. Зламалися крила, руїна заростає бур’яном і кущами.

І про останній вітряк сьогодні залишилася лише добра пам’ять, згадки та не втілені в життя мрії про єдиний науково-ландшафтний комплекс, який з’єднав би, повернувши з небуття, всі пам’ятки воедино. Та чи можливо це нині? Невже ми залишаємо своїм нащадкам тільки зламані крила?

“Кобзарю! Знов до тебе я приходжу,
бо ти для мене совість і закон”.

Ліна Костенко

Микола ЧАБАН,
м. Торонто, Канада

Коли я запитав одного луганця, котрий уже понад десять років як виїхав до Канади, чи сумує за рідною Україною, він несподівано відповів мені:

— Тут більше України, як у Луганську!..

Українців у Торонто, за деякими підрахунками, нині до ста тисяч. І коли згадаєш хлопця-студента з Луганська Сергія Мельничука, який чотири роки в українському суді обстоював своє законне право слухати у ВНЗ лекції рідною мовою (а його за це намагалися зробити мало не божевільним), то мимоволі погоджуєшся з моїм співрозмовником.

Ця невеличка преамбула — спроба пояснити феномен Шевченківського музею в Торонто.

...Район Гай-парку та вулиці Блур вважають українським. У парку є пам'ятник Лесі Українці, неподалік українське консульство, Канадсько-українська мистецька фундація, українська книгарня “Арка”, кредитові спілки тощо. Тож, напевне, не випадково саме тут, на вулиці Блур, 1914 року постав єдиний у Північній Америці музей Тараса Шевченка.

Мене зустріла привітна пані Людмила Погорелова. Зраділа гостеві з України. Розговорилися. Сама вона років з вісім тому з родиною приїхала з Одеси. Коли я в день народження Кобзаря відчув потребу понести квіти до пам'ятника, звісно, подався до музею. Тут мене зустріли привітно, запросили на урочистості.

У кожного свій шлях до Кобзаря. Мені пригадався випадок, який описав наш земляк письменник та науковець Василь Чапленко (1900—1990), що помер у США. На початку Лютневої революції сімнадцятилітній Чапленко був учнем учительської семінарії в Павлограді тоді Катеринославської губернії, а нині Дніпропетровської області. Його однокурсник Євген Гірчак якось приніс до семінарії “Кобзар” Шевченка і показав Чапленкові. “А коли я здивувався, побачивши таку велику українську книжку, — згадував в автобіографії письменник, — він сказав мені: “Та й ти українець”.

І мені тоді наче розвиднілося”.

Скільки ж малоросам розвиднілося в голові після читання “Кобзаря”, скільки ж із них відчували себе після цього українцями?

Біля входу до музею табличка: “Музей, галерея, бібліотека”. Ще на вулиці вас зустрічають прозорі вітрини, на них виставлено погруддя Т. Шевченка, портрет Варвари Рєпніної роботи Кобзаря, вироби майстрів народної творчості України — складувів, різьбярів, майстрів косівської кераміки. Коли потрапляєш усередину, бачиш бронзову голову Шевченка. І одразу приходить думка: та це ж слід наруги над Шевченковим монументом тут, на канадській землі. Ця сумна подія сталася під самий Новий 2007 рік і схвилювала українців у всьому світі.

А передісторія така. 1951-го минуло 60 років українського поселення в Канаді. До цього святкування й відкрито перший на Американському континенті бронзовий пам'ятник Тарасові Шевченкові в канадському місті Оквіл (скульптори М. Вронський та О. Олійник, архітектор В. Гнездилов). Це був дар українцям Канади “від народу Радянської України”. Оскільки це відбувалося під час “холодної війни”, то не обійшлося без політики. За пам'ятником доглядали представники ТОУК — прорадянськи налаштованого Товариства об'єднаних українців Канади.

Ця місцевість кілометрів за тридцять від Торонто — літня, відпочинкова. Узимку в парку людей мало. Під Новий рік невідомі зловмисники сплялили пам'ятник. Його зникнення виявив Тері Данилевич. Він, як і багато інших молодих українців з Торонто та околиць, проводив свої літні канікули в українському дитячому літньому таборі “Соняшник”, збудованому в Оквілі невдовзі після Другої світової війни. Для них цей пам'ятник — частина дитинства. Тері зателефонував 30 грудня Василю Гарасиму, президентові музею Шевченка і Фундації меморіального парку, де стояв бронзовий Тарас. Василь повідомив членів ради директорів, зокрема

Андрія Грегоровича, який одразу подав інформацію до газет.

Міська газета “Торонто стар” помістила знімки про цю подію на першу сторінку. На акт вандалізму відгукнулися провідні телеканали Торонто. Поліція знайшла злочинців. Їх заарештували. Але пам'ятника, який здали на металобрухт у місті Бірлінгтон, не повернеш: його переплавили. Дивом збереглася голова Кобзаря. Цю частину пам'ятника повернули до музею.

У сусідній кімнаті — посмертна маска Шевченка. Їй не пощастило: вона пошкоджена внаслідок підпалу музею Шевченка в Оквілі у вересні 1988 року. Її зберігають зі слідами пожежі. Чомусь музейні експонати, що стосуються Тараса, так приваблюють ге-

МУЗЕЙ КОБЗАРЯ ЗА ОКЕАНОМ

ростратів і в Україні (згадаймо спалену хату в Керелівці), і за кордоном.

Та “слава” Бузин недовговічна, а Шевченко завжди з нами. До речі, аналог канадського пам'ятника стоїть у Донецьку та в селі Шевченковому. Тож пам'ятник можна відновити. У музеї — акварельний малюнок зниклого монумента, ліногравюра “Музей Т. Г. Шевченка і меморіальний парк в Онтаріо”.

Музеєві Кобзаря в Канаді торік виповнилося 55. Містився він спершу в парку, який займав 15 акрів землі біля Оквіллу (провінція Онтаріо). До комплексу належав і знищений пам'ятник Шевченкові. Після нальоту злочинців на музей у вересні 1988-го згоріли всі експонати, крім посмертної маски — її вдалося врятувати. Тоді музей перенесли до Торонто, придбали нове приміщення і знову відкрили 1995 року.

На першому поверсі — три кімнати. На покуті — автопортрет молодого Шевченка на тлі зеленого оксамиту, прикрашений традиційним українським рушником. Більшість експонатів — подарунки з України (Товариство культурних зв'язків України з закордонном піклувалося про передання експонатів до старого і нового музеїв). Неподалік погруддя Лесі Українки та Івана Франка — духовних продовжувачів справи Шевченка. В одній із вітрин — кобза та виставка творів різними мовами з різних країн. Завдяки перекладам твори Кобзаря зазвучали англійською, польською, французькою. Ще один національний український інструмент — цимбали. Серед відвідувачів музею багато зовсім юних, хто народився вже в Канаді, і тих, хто знає про Україну дуже мало. Тому музей — важливий інформаційний і виховний центр, що розповідає не лише про Шевченка, а й про Україну.

Окремий розділ — про емігрантів, перших українських поселенців, які прибули до Канади понад сто років тому, далекого 1891-го. Тут знаряддя праці українців: коса, пила, серп, рубель тощо. Виставлено копію картини Василя Касіяна, присвяченої першим українцям, яким було нелегко освоювати канадські праліси, корчувати дерева під орні землі. Плакат 1930-х років запрошував на Шевченківський вечір у Драматичному театрі ім. Івана Франка в Києві.

У наступній кімнаті впадає в око уніформа, схожа на ту, в якій Шевченко перебував у солдатах у 1847—57 роках. Саме в ній відомий актор Сергій Бондарчук 1951 року грав роль Тараса Шевченка в однойменному фільмі. Людмила Погорелова звертає увагу

на те, що, судячи з форми, актор був тоді дуже худенький. Цікаво, що коли Шевченко писав свій “Заповіт”, мав 31 рік. І коли фільм “Тарас Шевченко” вийшов на екрани, виконавець головної ролі Сергій Бондарчук був такого самого віку... На стіні — текст Шевченкового “Заповіту” й обпалена посмертна маска. Є якийсь трагізм у спогляданні цієї почорнілої від диму маски.

У цій самій залі — репродукції портретів пензля Шевченка — подружжя М. О. і М. В. Максимовичів, актора Айри Олдріджа. Тут же ще одна його робота “Т. Г. Шевченко і захарський хлопчик, який грається з кішкою”. Великий фотопортрет Шевченка — один з останніх прижиттєвих.

Третю кімнату музею займають рушники, ліжники, солом'яний капелюх, петриківська таріль, розшиті серветки, вишита подушка, жіночі костюми, які свідчать про високе мистецтво майстрів, що створювали цю красу. А ще керамічні та різьблені тарелі, вишивка Н. Марченко “Портрет Шевченка”.

Ось розшиті жіночі черевички з рослинним орнаментом. Таким місце лише в музеї! Зупиняється відвідувач і біля олійного жіночого портрета пензля Жанет Лоджен, подарованого автором зі Саскатуну на початку 1970-х.

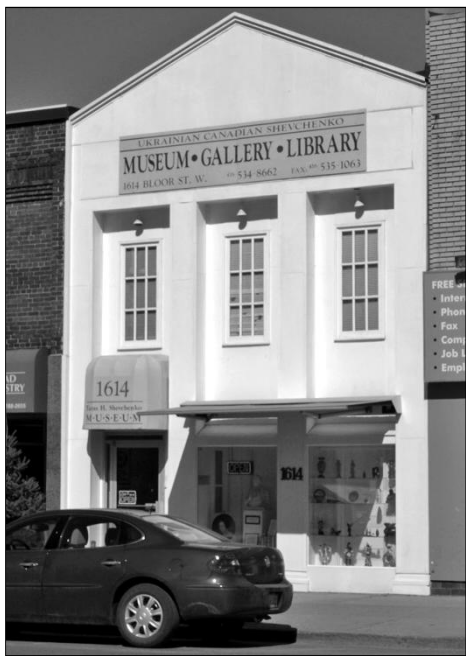
1991-го Канада відзначала 100-річчя українського поселення в цій країні. На згадку подарували рушничок із написом: “Вінок дружби. Українцям Канади.

Роде наш красний,

Роде наш прекрасний.

Не цураймося, признаваймося...”

Гортаємо книгу відгуків гостей. У ній розписалися люди різних національностей — англійці, араби, поляки. І, ясна річ, українці — з Торонто, Кічінера, Лондона. У драматичні дні втрати пам'ятника в Оквілі відвідав музей і житель Торонто доктор Володимир Бондаренко. “Моя пропозиція як дизайнера, — пише він, — відлити з пластери копію втра-

ченого монумента (завишки до стелі) і встановити в холі музею (між колонами)”. Ще одна його пропозиція: встановити в холі копію знайденої голови монумента. (Це вже музейники зробили). Зацікавлений відвідувач пропонує також встановити контакти з музеєм Гете у Веймарі (Німеччина), де є необхідний досвід.

На другому поверсі — картинна галерея і бібліотека. Галерея надає приміщення сучасним малярам, і необов'язково українцям. Минулої весни виставлявся один молодий обдарований індус. Багата бібліотека містить унікальне зібрання книжкової Шевченкіани з України й діаспори.

Музей давно став осередком культури для багатьох українців. Його співробітників (а в штаті лише дві особи) запрошують на зустрічі зі школярами. Тут щочетверга можна побачити ветерана перекладацького цеху Канади Марію Скрипник, яка переклала англійською цілу бібліотеку українських авторів, зокрема й Шевченка. На день народження Кобзаря ТОУК запрошує знайомих виконавців. Позаторік виступав відомий серед українства кобзар Віктор Мішалов. Торік декламували твори Кобзаря — українською й англійською мовами. Як гість свята можу засвідчити: читання пройшли дуже вдало.

Якось до музею завітала якутка Олександр Григор'єва. Українці-засланці навчили її співати Шевченкове “Реве та стогне Дніпр широкий”. Вона вже кілька років живе в Торонто і залюбки виконує цю пісню, тож виявила бажання співати в місцевому українському хорі.

Шевченківський музей у Торонто, як розповіла Людмила Погорелова, свою місію вбачає в популяризації творчості Тараса в усьому світі, зокрема, в англословному. Музей сповнений великих планів на майбутнє. На часі, вважають тут, робота з рекреації. У планах і щопіврічне оновлення виставки музею в Онтарійському провінційному парламенті, яку музей має з 2000 року. Подбають тут і про проведення шкільних екскурсій і лекцій в українських та англословних школах, проведення персональних і групових виставок митців у власній картинній галереї. Мета — залучити якнайбільше відвідувачів.

Нещодавно на музейному вебсайті відкрився розділ, присвячений пам'ятникам Кобзареві в різних куточках світу. Якось я надіслав знімки трьох дніпропетровських монументів Тараса Шевченка. Прикро, але торік восени один з наших пам'ятників роботи Івана Зноби знищили, але не злочинці, а місцева влада: їй здалося, що залізобетонний пам'ятник 1949 року надто старий і небезпечний. Нині обіцяють за допомогою онука Івана Зноби Миколи встановити гранітний монумент.

Побажаймо музеєві в Торонто нових звершень. Хай ніколи не заростає стежина до Шевченка в далекому краї. А українцям варто бути мудрішими і єднатися.

“Обніміться ж, брати мої, молю вас, благаю!” — чується мені Шевченків голос.

Оксана ДІБРОВА,
с. Софіївська Борщагівка,
Київська область

Високою добротою можна назвати життя Володимира Косовського. Першими громадянськими виявами його особистості були друковані разом з 12-річною сестрою Олею в роки війни листівки-прокламації проти фашизму та сталінізму. Саме ця діяльність брата і сестри Косовських стала однією з основних причин 25-річного вироку “ворогам” та їхнього 12-річного ув’язнення у Воркутинських таборах (достроково звільнені за амністією у зв’язку зі смертю Сталіна).

Але Володимир Іванович мав таку нескорену силу переконання, яка дивовижно впливала навіть на начальників табірної охорони. Він розповідав, як один із них на прізвисько Заворотний, провівши “шмон” перед Новим роком та знайшовши кілька рукописів віршів, посадив Косовського до карцеру, а після того викликав до себе на допит і несподівано запропонував випити за Новий рік. І проголосив такий тост: “Щоб ви, українці, тут не сиділи, а ми, українці, вас не гляділи...” Можемо лише уявити, як він ризикував...

Нині анекдотичний вигляд має інший випадок із Володимиром Івановичем, його родиною та “блюстителами” тодішньої ярликово-начіплянської моралі, які цілком серйозно звинувачували лікаря, письменника, просвітянина в тому, що він на своїй садибі насадив “націоналістические кустарники” (кущі калини, яких було багато), а дочці Олі справив “націоналістическую свадьбу” (тобто весілля з усіма українськими звичаєво-традиційними обрядами).

Повернувшись із Воркути, закінчив медичний навчальний заклад у Києві й працював завідувачем медичного пункту в рідному селі Веприк Фастівського району на Київщині. У 60—70-х роках минулого сторіччя цю медичну установу офіційно визнали найкращою в колишньому Радянському Союзі (є документальні підтвердження). Окрім основної роботи, Володимир Іванович багато уваги приділяв пропаганді здорового способу життя, навіть складав вірші-агітки, у яких закликав дотримуватися норм санітарії та гігієни, не курити, не вживати спиртного тощо. Про це досі згадують односельці, це відзначає Ю. Хорунжий у книжці “Мужі чину”.

Володимир Косовський — людина діяльна, енергійна, за його ініціативою й участю зроблено багато культурно-освітніх справ. Зокрема, віднайшов покинуту могилу видатного композитора-просвітянина Кирила Стеценка, похованого у Веприку. Домігся встановлення пам’ятника на цій могилі. Згодом за підтримки патріотично налаштованих керівників в Організації охорони пам’яток історії та культури Володимир Іванович створив меморіальний музей-садибу Кирила Стеценка, який діє й досі.

Саме Косовський започаткував культурно-мистецьке дійство “Пісенні дзвони”, присвячене пам’яті композитора. Воно відбувається останньої неділі травня, ще за його життя набуло статусу міжнародного.

Він переймався проблемами сучасності щодо становища рідновірної духовності, зокрема, української церкви.

Гірко ставало від упослідження української мови в уже незалежній Україні. Тож Володимир Косовський був частим гостем у школах та дошкільних закладах Києва й області, навчав дітей любові до землі, мови, запалював особистим прикладом.

Писав вірші та спогади, видав п’ять книжок: “У терні колючому” (1993), “Я б сипав райські самоцвіти” (1995), “Як рвались струни на кобзі” (1997), “Дума денна і нічна” (2001). 1999 року вийшла книжка “Тризуб”, де Косовський виступив як автор-упорядник. До цього збірника ввійшли вірші його друзів-фастівчан Євгена Чередниченка, з яким разом промучилися довгі роки у Воркутинських шахтах, та Андрія Кравця-Кравченка, який загинув вісімнадцятирічним під час війни.

Першу книжку зміг видати аж на 70-му році життя за матеріальної підтримки патріота-агрія Олексія Бойка (за влучним висловом гумориста, у нас “то нема свободи слова, то нема паперу”). А останню упорядкував письменник Юрій Хорунжий вже після смерті Володимира Івановича.

Неодноразово відбувалися поетові творчі вечори у Будинку письменників у Києві та Фастівському будинку культури. Володимир Іванович вкладав у них талант пись-

менника, педагога, просвітянина.

Він був невтомним пошуковцем, який любив українську старовину, добрим та самовідданим помічником відомого скульптора й етнографа Івана Гончара. Разом з Іваном Макаровичем вишукував зразки народного мистецтва, одягу, а також народні таланти та сприяв тому, щоб талановита молодь здобувала освіту в мистецьких навчальних закладах. Один з його послідовників — скульптор Анатолій Древецький, який нині мешкає у Фастові.

Багато зусиль доклав просвітянин для відновлення доброї пам’яті про свого незаконно репресованого батька Івана Петровича, який мав вищу агрономічну освіту, під час Першої світової війни закінчив школу прапорщиків, а за часів УНР і Гетьманату був військовим комендантом Василькова, що на Київщині. Пізніше — головою одного з колгоспів на Житомирщині, налагодив там роботу... Але за доносом його заарештували.

Шанобливе ставлення Володимира Косовського до свого генеалогічного дерева, збе-

Володимир Іванович з дружиною Таїсією Андріївною, двома дочками-близнятами та вихованцями сім’ї

ВІН СІЯВ РАЙСЬКІ САМОЦВІТИ

Володимир Косовський з сестрою Ольгою

реження пам’яті про рід, родовід гідне наслідування. У спогадах він писав: “Повернувшись додому 1956 року, зробив два хрести й поставив їх на могилі діда Сака та бабусі Сані. Їхні портрети висять на чільному місці в моїй хаті. Діти й онуки знають про їхній життєвий злет і падіння та нескореність духу”.

Про важливість спадкоємності поколінь у нього є вірш:

*Я — дитя козаچه,
не якийсь лопух,
Бо у мене в грудях
є козацький дух.*

*Виросту, то буду не пустим панком,
А таким, як тато, — справжнім козаком.
Не поїду жити у чужі краї,*

*Рідна мова й пісня —
супутники мої.
У селі расту я в гомоні полів,
Буду вірним сином
рідної землі.*

Пам’ятаю, з яким завзяттям, чітко та виразно декламував цей вірш маленький онук Тарасик Журавський і з якою гордістю дивився на нього дідусь — Володимир Косовський. Сьогодні Тарас — спеціаліст із вищою освітою. Він разом з мамою Лесею та старшою сестричкою Наталею мешкає в Києві. А в Чернівцях мешкає ще двоє онуків Володимира Івановича — Роман та Оксанка зі своїм батьком Григорієм Рошкульцем. Їхня мати — Ольга Косовська-Рошкульєць, друга донька Володимира Івановича, талановита поетеса, яка не встигла повністю розкрити свій талант через передчасну смерть у тридцять три роки.

Дід Володимира Косовського по матері Сак Корж був знайомий

Володимир Косовський біля пам’ятника Кирилові Стеценку

із Кирилом Стеценком, протоієреєм Української Автокефальної Церкви, що керував просвітянським хором у Веприку. Та й самого діда вважали неординарною особистістю.

Зі спогадів Володимира Косовського про нього дізнаємося: “Був він чорнявий, статний, широкоплечий, завжди заступався за фізично слабших товаришів. Засуджував і не любив тих, хто піднімав руку на жінок. Сам ніколи нікого не бив, але завжди був готовий дати відсіч нападникові. Такими виховував своїх дітей та онуків. Життя його було розмаїте й різнобарвне. Це була людина малописьменна, ледве вмів писати, але складав вірші. Мав прекрасний голос. З великою пристрасною співав народних пісень. Не знаючи нотної грамоти, чудово грав на скрипці навіть класичні речі. Віртуозно вибивав мелодії на бубні. У його світлиці, обставленій фікусами та кактусами, висіли портрети козака Мамая та Богдана Хмельницького...”

До школи ходив лише півроку. Одного разу за неувважність на уроці учитель ударив його лінійкою по долоні. Хлопець вирвав руку, втік із класу і більше до школи не ходив”.

“Майже фантастична волеюлюбність, певно, не зрозуміла пересічній людині”, — такий висновок про діда зробив письменник Юрій Хорунжий.

Дочка діда Сака Євгенія, мати Володимира Косовського, успадкувавши музичні здібності, стала активною учасницею просвітянського хору Кирила Стеценка. Ця жінка мужньо зносила всі удари долі, пов’язані з незаконними репресіями та загибеллю чоловіка, а згодом — з ув’язненням та довгими роками неволі її дітей Володимира й Ольги, які стали на шлях боротьби з тоталітаризмом.

Сестра й брат мужньо пережили роки випробувань, не озлобились, не зачерствіли. Продовжували нести людям добре слово.

Пенсіонер Володимир Іванович приймав хворих у вихідні. Добра слава про його нетрадиційні методи лікування ширилася всією Україною та за її межі. У кінці 90-х років минулого сторіччя тележурналіст Галина Устенко-Гайдай зняла про Косовського документальний фільм, який демонстрували у популярній телепередачі “Люди й долі”.

Родина розповідає про безліч доказів лікарського таланту Косовського та його милосердя.

Якось у 70—80-ті роки прибилася до їхньої хати аж з-під Сумщини змучена сільська жінка зі своїм сином-солдатом, благаючи вилікувати хлопця від енурезу. Його навіть із військової частини відпустили через ту біду. Військові медики нічим не могли зарадити, а розгул “дідівщини” в тодішній армії міг призвести до трагедії. Протягом місяця солдат жив і лікувався в родині Косовських. Вилікувався, повернувся до військової частини продовжувати службу. А через якийсь час на порозі дому Косовських знову з’явилася та сама жінка зі своїми чотирма меншими дітьми і призналася, що така сама хвороба у всіх. Тоді діти залишилися жити й лікуватися в родині Косовських, у доброзичливій атмосфері. На той час там жили, крім господаря та його дружини Таїсії Андріївни, вчительки української мови й літератури місцевої школи, дві доньки-близнючки Оля та Леся і старенька тяжкохвора його матуся Євгенія. Після тривалого лікування всі діти жінки з Сумщини поїхали додому здоровими.

А ось моя власна історія довічної пам’яті про цього талановитого цілителя.

Понад рік лікували мого сина в різних лікарнях (від районної до лікарні Охматдиту). Діагноз: повторний сепсис, астма. Дитина не розмовляла, жодної ночі нормально не спала, реагуючи на найменші атмосферні зміни нападами задихи. В Охматдиті після тривалого лікування, вичерпавши всі можливості, мені порадили: “Шукайте інших шляхів. Офіційна медицина вам більше нічим не допоможе”.

І доля звела мене з Володимиром Косовським. Він попередив, що лікування буде тривалим. Але вже з першого дня мій син нарешті заснув уночі! Протягом трьох наступних тижнів відбулися різкі зміни, на очах відновлювався інтелект, безнадійно хворий хлопчик фізично розвивався. Нині мій син здоровий, закінчив ВНЗ, має сім’ю.

І я повірила: дива бувають, а Володимир Іванович — один із чудотворців! Цього року йому виповнилося б 85. Але доля відміряла йому лише 77.

Тож згадаймо добрим словом цього мужнього, енергійного й красивого чоловіка!

Святослав МІЗЕРНЮК
Фото автора

Щоденна реклама невпинно твердить про користь кефірів, йогуртів, сирків, соків та інших продуктів, споживання яких потрібне для здоров'я дітей і дорослих. Нині полиці магазинів і супермаркетів вгинаються від різноманітних наїдків, які згодом заповнюють наші холодильники.

А чи все те, що купуємо і про що настирливо і не вгаваючи тріскотить надокучлива реклама, справді корисне і безпечне?

Та не так часто, купуючи у магазинах, наприклад кефір, молоко, сир чи сметану, ми замислюємося над тим, що у тій упаковці. Бо максимум, на що вистачає часу, — поглянути лише на термін споживання продукту. Але терміни реалізації однієї й тієї самої продукції у різних виробників суттєво відрізняються. Якщо два десятки років тому молочні продукти вже другого дня після виготовлення скисали навіть у холодильнику, то за нинішніми термінами їхнього зберігання вони не псуються і за два тижні.

Звичайно, використання сучасних технологій опромінювання емностей ультрафіолетовими променями, відсутність доступу повітря під час розфасовування молокопродуктів продовжує терміни їхнього споживання. Але й тоді вони не безкінечні.

Отже, що довгий термін зберігання молочного продукту, тим більша вірогідність того, що його “довговічність” збільшили саме завдяки консервантам.

На прес-конференції в Укрметртест-стандарті демонстрували виставку харчових продуктів, до яких фахові співробітники цієї установи мали серйозні зауваження.

Цікаво, що представлену на огляд преси переважно більшість кефірів, йогуртів, сирків, соків, морозива, цукерок виготовили найвідоміші виробники України або Росії. Чому ж фахівці Укрметртестстандарту вибракували їхні вироби?

У кисломолочних продуктах дослідники виявили барвники та консерванти: бензойну, сорбінову кислоти. І це — не поодинокі випадки.

Начальник науково-дослідного центру випробувань якості продукції Укрметртест-стандарту Володимир Семенович стверджує, що штучні добавки постійно є в молокопродуктах.

Але чи знайде допитливий споживач інформацію про них на етикетці, наприклад кефіру? Ні! Хто ж із виробників стане собі на збиток фіксувати таке! Жодні нормативно-правові документи Міністерства охорони здоров'я не передбачають використання

НЕПОІНФОРМОВАНИЙ І НЕЗАХИЩЕНИЙ

З початком нового навчального року для кожної родини, де є школярики, особливої актуальності набуває питання харчування. Адже дитину, споряджаючи до школи, треба нагодувати смачним, корисним сніданком, зладнувати у портфель та залишити їжу, доки батьки повернуться з роботи.

консервантів і штучних барвників у кисломолочних продуктах. І лише в йогуртах у процесі ферментації може утворюватися незначна кількість бензойної кислоти. Її вміст не має перевищувати 5 міліграмів на кілограм, що вважають нормою природного вмісту, це не становить загрози здоров'ю (Лист від 08.05.2008 р. заступника Головного санітарного лікаря України). Проте на виставці є вироби, у яких вміст бензойної кислоти становить 52,2 міліграми!

Сорбінова кислота в їжі вказує на те, що виробник штучно додав її, щоб продовжити термін реалізації. Так, на виставці експонували йогурт питний, де масова частка сорбінової кислоти становила аж 232 міліграми! Не краща ситуація і з маслом. Заради здешевлення його собівартості замість молочних жирів виробник додає кокосову чи дешеву пальмову олію. Таке “масло” не корисне, навіть шкідливе: містить дуже багато насичених жирних кислот. Тим часом, саме молочні продукти вважають дієтичними, а медики рекомендують їх для споживання дітям і літнім людям.

Купуючи кефір, ми хочемо відновити баланс і мікрофлору кишечника. А насправді, споживаючи його, як розповіли журналістам фахівці державної установи, одержуємо за власні гроші хвороби печінки чи дисбактеріоз. Як і ж наслідки цих мікробіологічних та біохімічних перевірок харчових продуктів щоденного споживання?

На прес-конференції повідомляли про той максимум, що можуть фахівці: написати припис, щоб унеможливити допуск харчів сумнівної якості на ринок. Але конкретного впливу на виробника вони не мають. Тому головним завданням вважають інформування громадськості про результати наукових досліджень.

А як реагує влада на виявлені фахівцями результати досліджень якості продуктів

У лабораторії Укрметртестстандарту

харчування, які споживають мільйони? Адже йдеться про здоров'я нації.

Виявляється, на фахівців Держспоживстандарту та Укрметртестстандарту чинять тиск із різних боків. Заступник генерального директора Укрметртестстандарту Віктор Ример повідомив, що у владних кабінетах нині намагаються зовсім відмінити обов'язкову сертифікацію продовольчої продукції, хоч із тисяч її найменувань обов'язково сертифікують лише 26. Мотивують це вступом до СОТ, де начебто немає жодного контролю за продуктами й сертифікацією, а споживач сам визначає, що йому купувати. Але покупець може лише суб'єктивно оцінити їжу на смак чи колір та зовнішній вигляд. На це Віктор Ример зауважує: “А як на смак визначити у продуктах вміст важких металів чи транс-ізомерів, або їхню мікробіологічну невідповідність стандартам?”

Ось і маємо, що у звичайних дитячих сирках, йогуртах, соках є барвники, сорбінова кислота, якої бути не повинно!

Отже, дитячий організм беззахисний перед дорослими дядьками, які думають лише про власне збагачення.

Головна причина такої вседозволеності в Україні — відсутність регламентної доку-

ментації, яка забороняла б та унормовувала вміст багатьох штучних і шкідливих добавок до їжі.

Шкоду здоров'ю можуть завдати навіть звичайні цукерки чи вафлі. І не тому, що від їхнього споживання погладшаєш чи зіпсуєш зуби, а саме через наявність у них транс-ізомерів. Це саме ті сполуки, які утворюються у великій кількості під час гідрогенізації олій. У людському організмі транс-ізомери впливають на життєдіяльність клітин, збільшують ризик виникнення серцево-судинних та онкологічних захворювань, особливо у новонароджених та дітей молодшого шкільного віку, а вагітна мама ризикує народити дитину, хвору на діабет.

У Євросоюзі та США встановлено жорсткі граничнодопустимі рівні вмісту транс-ізомерів, а в Україні таких нормативів немає. Наприклад, у Данії вміст транс-ізомерів в оліях і жирах не повинен перевищувати 2 %. Натомість у нас представлені на виставці журналістам деякі шоколадні цукерки та вафлі містили навіть 36 % транс-ізомерів олеїнової кислоти!

Найбільше порушення, на яке звертають увагу фахівці, — відсутність інформації на етикетках, де було б зазначено, з яких інгредієнтів виготовлено продукт.

Чому ж український споживач не захищений від нечесних виробників? Але відповідь на це питання невтішна. У парламенті та у численних владних кабінетах є чимало зацікавлених законодавців (власників підприємств) і чиновників, які, очевидно, мають зиск від того, що заплюшуватимуть очі на такі зловживання та порушення.

Яскравий приклад цього — законодавство, яке регламентує державний нагляд та контроль за безпекою харчової продукції. Згідно з його нормами, перевіряльники мають попереджати суб'єкта господарювання за 10 днів до проведення перевірки на виробництві. Крім того, потрібно вказати й чіткі терміни перевірок. То неже підприємець, знаючи, що з 1 до 5 його перевірятимуть, не потурбується, щоб на цей час його продукція відповідала нормам? Тим більш, що законодавство забороняє перевіряти виробника в інший час, аніж зазначено. Тож ніхто і навіть “закон” не заважає нечесному підприємцеві випускати продукти, де натуральних корисних для здоров'я інгредієнтів, можливо, й не залишилося.

Але ж всі ми споживачі, бізнесмени — не виняток. То навіщо себе отруємо?!

Максим ОПАНАСЕНКО
Фото автора

“За сім місяців цього року в Україну завезли вже 87 тис. тонн м'яса з-за кордону (за весь 2005 рік було завезено 102 тис. тонн) — обрізки, нутроші, сало, які за кордоном не використовують. У цих продуктах можна знайти збудників сальмонели та інших інфекцій.

Лише 2008 року свинарство в Україні стало рентабельним, але імпорту не дає змоги вітчизняному виробникові розвиватися.

М'ясокомбінати і держрезерви заповнено завезеною продукцією, а українським фермерам нікуди дівати власну”, — коментує нинішню непросту ситуацію генеральний директор корпорації “Тваринпром” Сергій Гнатюк.

Як захистити свій ринок від непотребу та подолати ціни, які щодня нищать бюджет української родини?

“У розвинених країнах світу існують різноманітні механізми регулювання сільськогосподарства. Аграрний сектор підтримують за рахунок прямого фінансування, кредитування і надання державних гарантій з кредитування, фінансування науково-дослідної галузі тощо. У США щорічно на підтримку агрокомплексу надають з бюджету 65 млрд доларів, у країнах Європи — 79 млрд, що становить майже 35 % валового продукту. Україна поки що може надати лише 3 % ВВП на ці потреби. Дотації на землю в країнах ЄС коливаються в межах 700 \$, в Україні — 17 \$.

Законодавство західноєвропейських країн чітко встановлює, з чого мають складатися м'ясопродукти. У нас немає ні технічних регламентів, ні державних стандартів. У вітчизняних сосисках і ковбасах міститься 45 % емульсії з м'ясних відходів, 25 % соєвого білка і лише 7 % м'яса”, — відзначає голова ради директорів асоціації “Союз птахівників України” Олександр Бакуменко.

СВИНИНА З САЛЬМОНЕЛОЮ, КУРКА З БІОСТИМУЛЯТОРАМИ

Аналізуючи імпорту м'яса та м'ясопродуктів з початку року, бачимо, що до України завозять низькоякісну сировину, яку не використовують у переробці розвинені країни світу. Якщо такі темпи імпорту м'яса та м'ясопродуктів зберуть, то у наступні три—чотири місяці поголів'я птиці, свиней та великої рогатої худоби ще зменшиться. Нещодавно керівники АПК зібралися на прес-конференції в Укрінформі, щоб обговорити проблеми українського сільськогосподарства.

Дядько не знає, коли вітчизняне м'ясо стане по кишені споживачам

Наша держава починає перетворюватися на світовий смітник м'ясопродуктів. Часи, коли були дешева ковбаса чи сосиски з м'яса хай і не найвищого ґатунку, відійшли. Тепер, навіть заплативши понад 50 гривень, необов'язково їстимеш натуральний продукт. А як бути малозабезпеченим сім'ям? Навіть для родин із середнім рівнем достатку такі ціни не по кишені.

І хоч нині чиновники працюють над законопроектом про державні стандарти, за якими м'ясопродукти вищого ґатунку міститимуть 100 % м'яса, а першого — не менш як 80 %, постає закономірне для споживача питання: скільки коштуватиме така ковбаса? Експерти говорять про можливе подорожчання м'ясопродуктів, виготовлених за новими стандартами, на 15–35 %, і переважній більшості споживачів доведеться відмовитися від м'ясопродуктів.

Попри дорожнечу, вітчизняні фермери залишаються найбільшми в Європі. Закупівельні ціни на їхню продукцію низькі, дотації мізерні. Становище погіршується, адже ціни на потрібні сільському господарству ресурси стрімко зростають. У цих кишенях опиняються надприбутки?

“Фермери в безвиході — через низькі закупівельні ціни молодячої худоби просто знищують: утримувати її збитково. Те саме і з

молоком. Тож сільське господарство деградує”, — коментує кризову ситуацію президент Асоціації фермерів та приватних землевласників України Іван Томич.

Як розв'язати дилему: фермери задешево віддають вирощене, а ціни в супермаркетах “кусаються”?

Подальше стрімке здорожчання продуктів харчування вже не піддається жодному поясненню. Схоже, і про це неодноразово говорили високопосадовці, на ринку м'ясопродуктів існує монополія змова.

Уряд обіцяє стабілізувати ситуацію. У магазинах почали продаж імпортованої в Україну курятини за ціною, майже вдвічі нижчою, ніж вітчизняна. Споживачі по-різному реагують на американські курячі стегенця. Адже не секрет, що це продукт глибокої заморозки, вирощений з використанням біостимуляторів, які хоч і дозволяє законодавство США, та навряд чи вони додадуть здоров'я нашим громадянам.

Зрозуміло, що уряд, дозволяючи продаж дешевої курятини, намагається збити ціни, які з початку року зросли майже вдвічі. Звичайно, це вдалий крок, щоб побороти високі ціни. Однак те, що нема єдності в різних гілках української влади через політичні чвари майбутніх претендентів, які вже нині думають про президентську булаву, лише погіршує економічну невпевність.

Курятина коштує 18—33 грн/кг (навесні 2007 року було в межах 12—23 грн/кг), яйця відповідно 5,50—6 грн. І хоч бензин, електроенергія і корми дорожчають, але ціни на ці ресурси зросли на відсотки, а не в рази.

Ситуація на вітчизняному ринку м'яса постійно погіршується: дорожнеча ресурсів для аграрного комплексу та постійні цінові “накрутки” перекупників значно уповільнюють розвиток галузі та призводять до різкого скорочення виробництва, а це негативно позначається на економіці країни та добробуті громадян.

Максим ОПАНАСЕНКО
Фото автора

Діти з усіх куточків України у традиційних вишиванках з радістю співали, танцювали, майстрували, роздивлялися експонати виставки — словом, поринули в українську культуру і самі стали її частинкою.

Фольклорні гурти з різних областей України нарешті отримали можливість продемонструвати свої творчі здобутки широкому загалу.

У програмі дитячого фольклорного фестивалю “Орелі” — традиційна українська культура: коліскові та плекальні пісні, танці, демонстрація дитячого вбрання, майстер-класи з гончарства, ткацтва, писанкарства, виготовлення іграшок, виставки дитячої літератури та робіт народних майстрів, народні обряди.

Під час офіційної частини гості, серед яких були творчий директор продюсерської компанії “Ethno Sound” Олесь Журавчак, старший науковий співробітник Державного інституту сім’ї та молоді Ірина Жданова, режисер, продюсер анімаційного відеофільму “Лис Микита” Володимир Кметик та інші, говорили про негативний вплив телебачення на розвиток дитини. Діти втрачають потужний творчий потенціал, піддаючись впливу новітніх ігрових та комп’ютерних технологій. Комп’ютерна техніка і величезні обсяги інформації можуть спричинити тяжкі розлади психіки, тому сьогодні вкрай потрібно актуалізувати природні методи виховання.

Надзвичайно важлива й проблема гармонізації суспільства в умовах технічного прогресу та глобалізації. Соціальні умови дедалі більше унеможливають спілкування матері й дитини в період раннього дитинства — час, коли відбувається духовне й фізичне становлення особистості. Усі позитиви і негативи зрілої людини — наслідок її виховання та навколишнього середовища з 3 до 12 років. І важливу роль у процесі становлення відіграє народний досвід, що ґрунтується на фольклорній спадщині: коліскових піснях, казках, іграх. Якщо

КОЛИ ПОКОЛІННЯ ПЕРЕГУКУЮТЬСЯ

Учасники фестивалю з Ніною Матвієнко

Діти вчаться старовинних українських ремесел

цих начал немає, їх заміщують субкультури, серед яких є ультрарадикальні, які виховують людину, що не вписується у су-

спільство. Альтернативою має стати виготовлення народної іграшки, писанки, елементів народного одягу, керамічних виро-

Плести із соломи — це цікаво

бів, гра на народних інструментах, що сприяє гармонійному розвитку дитини.

Почесна гостя свята, українська співачка Ніна Матвієнко на відкритті фестивалю сказала: “Нарешті ми зробили щось для дітей. Діти — це найкраща, найщиріша і найбільш вдячна публіка. Ми всі — діти сучасної України, які шукають початок нового життя. Світ перетворився на каналізаційну трубу, в якій ми не можемо випростатися і стаємо стадом.

Сучасність внесла корективи у виховання. Нині з дітьми майже ніхто не розмовляє, дитина залишається на узбіччі життя.

Наш музей сьогодні бере на себе важливу просвітницьку місію — проведення грандіозного дитячого фестивалю. І непотрібно нарікати на державу, що нібито вона винна у занепаді традиційної культури. Держава — це ми! І саме ми сьогодні творимо державу, намагаючись відобразити її в дітях”.

Офіційну частину продовжило відкриття виставки “Дитина у звичаях і побуті українського народу”. Куратор виставки Ярослава Левчук тривалий час збирала експонати в усіх куточках

України. За її словами, допомагали всі — від музеїв до приватних колекціонерів. Праця Ярослави не була даремною — на виставці представлено величезну кількість зразків українського народного одягу, керамічні й дерев’яні іграшки, ляльки, зброю, дитячі меблі (насамперед коліски), ікони. Тут багато світлин — від найстаріших до сучасних. Мабуть, більше ніде в Україні немає колоритнішої та справді української виставки. Оглянувши всі експонати, можна глибоко зануритися в український фольклор та історію.

На подвір’ї Музею Івана Гончара зібралося багато людей, які з цікавістю спостерігали за дійством і непомітно для себе долучалися до традиційної української культури. Серед запрошених був і улюбленець різних поколінь, талановитий оповідач казок та музики Сашко Лірник.

Без сумніву, майбутнє нашої країни — за талановитими дітьми, які не цураються української нації, а навпаки — пишуться тим, що вони українці, голосно заявляють, що прийдеши покоління зроблять Україну кращою.

Галина ЛЕВИЦЬКА,
член Національної спілки
журналістів України,
м. Київ

Одна із причин нинішніх українських негараздів — моральна криза. Зрозуміло, що над її подоланням активно трудиться Церква. Проте тут потрібне також слово митців. І вони намагаються його сказати, про що свідчить вихід на екрани історичної драми “Владика Андрей”. І хоч головний персонаж фільму — митрополит Андрей Шептицький, проте це не біографічний фільм, а художній портрет видатної людини, мистецьке осмислення системи цінностей, за якими жив та які проповідував.

У фільмі, до речі, всі сюжетні лінії метафоричні. Режисер фільму — відомий не лише в Україні, а й за її межами Олесь Янчук, у добробку якого такі відомі картини, як “Голод — 33” за мотивами повісті Василя Барки “Жовтий князь” (фільм був представлений на багатьох міжнародних кінофестивалях Північної Америки та Європи), “Нескорений” про легендарного командира УПА Романа Шухевича тощо.

Безперечно, що без Михайла Шаєвича, який разом з Олесем

Янчуком співавтор сценарію, без операторського хисту та досвіду Віталія Зимовця, Олега Горобця та Василя Чаплигіна, без консультацій Оксани Гайової з львівського архіву і без глибокого перерв’ї артиста Сергія Романюка у постать митрополита Анд-

Коли молодий граф Роман Шептицький, відкинувши перспективу блискучої світської чи військової кар’єри і, ступивши до василіанської обителі, обрав шлях служіння Богу і людям, то навіть його найближчим важко було зрозуміти цей вибір. Але він

«ВЛАДИКА АНДРЕЙ» НА ШИРОКИХ ЕКРАНАХ

рея Шептицького фільм був би зовсім іншим. Можливо, не тримав би у напруженні глядача понад дві години.

Фільм з’явився завдяки Міністерству культури і туризму України, Державній службі кінематографії, Національній кіностудії ім. О. Довженка, студії “Олесь” та Українському Конгресовому Комітету Америки.

“Владика Андрей” привертає увагу до таких понять, як совість, честь, патріотизм та усвідомлення призначення людини. Режисер вірить, що для більшості суспільства він буде не лише цікавим, а й потрібним, адже у гонитві за матеріальними благами змушує людей замислюватися про сенс життя.

відповідав: “Бо народ мій, якого я частка, потребує допомоги”.

За словами режисера, хоч фільм і художній, проте всі його епізоди базуються на фактах. У юності під час молитви Шептицький відчув на собі дивний доторк. А згодом часто вдивлявся у портрети своїх знаменитих предків, серед яких були видатні релігійні діячі, полководці, дипломати та політики. Одного вечора, вдивляючись у портрет оборонця українства, київського митрополита Атанасія Шептицького (у фільмі через технічний недогляд це ім’я звучить Анастасій), почув голос: “пам’ятай, що ти позичений”. І голос цей усе подальше життя супроводжував митрополита.

У фільмі є багато яскравих епізодів, як митрополит за жодних обставин, незважаючи навіть на загрозу життя, йде до своєї пастви, несучи їй смолоскип віри, як не кориться ані царським, ані сталінським, ані гітлерівським сатрапам, як обстоював митрополит ед-

ність східних церков. Він розумів, що єдність церков — це єдність людей, це своєрідний розчин, який робить націю монолітом.

Промовисте повчання митрополита Андрея одному з російських ієрархів. Коли ієрархові не вистачає аргументів у дискусії, то він виразно дає зрозуміти, що церковна влада вдається до послуг світської і все одно перерве започаткований митрополитом об’єднавчі дії.

Один із парадоксів сучасного українського життя — те, що навіть зараз чимала частина українського суспільства знає про діяльність митрополита Шептицького з пропагандистської літератури радянської доби. Тому, ймовірно, що на цей фільм Олесь Ян-

чука, як і на попередні його картини, лунатиме критика. Проте “вибілювання історії” буде для неї лише формальним приводом. Річ у тому, що в Україні є сили, які зоробляють величезні гроші на прокаті закордонних фільмів, що пропагують насильство й аморальність, тож вони і пишуть потрібні “рецензії”.

“Поки що вони замовляють різноманітні перевірки Державної служби кінематографії, насильно лаючи на неї не лише податкові служби, а й контррозвідку”, — сказала голова державної служби кінематографії Ганна Чміль. За її словами, коли на українському кіноринку регулярно з’являються такі фільми, як “Владика Андрей”, то значно звужується простір для стрічок, якими нині насичений наш інформаційний простір і які годують чимале коло ділків.

Олесь Янчук, попри всі небезпеки, з вірою дивиться у майбутнє фільму “Владика Андрей” і українського кіно. За його словами, восени очікують на появу цього фільму на DVD з титрами іншими мовами. Оскільки фільм уже презентували на кінофестивалі у Каннах (поза конкурсом), то існує англійська версія фільму. Невдовзі будуть титри польською, німецькою та російською мовами.

Ніна ГНАТЮК
Фото автора

Відпустка — той благословенний час, коли можеш подорожувати, милуватися красою не відомих досі країв, розкошувати у спілкуванні з цікавими людьми, поринути у звабу морських хвиль або ж непрочитаних книжок. Цього року на мене чекали Подільські Товтри — одне з семи чудес України. Тут, на території державного заповідника, серед вкритих лісами верховин, розташовано кілька санаторіїв, де лікують і чудодійною мінеральною водою “Збручанська”, і лісовим цілющим повітрям, настояним на медових пахощах квітів і трав. Не випадково ж подольани називали цей край поетично: Медобори.

Під час мого трижневого перебування в санаторії “Збруч” було кілька цікавих екскурсій. І одна з них — у містечко Сатанів, що за п’ять кілометрів від нашого санаторію.

Містечко невелике, лише 5 тисяч мешканців. Недавно славилося воно столітнім цукровим заводом. Закупили нове обладнання, відсвяткували ювілей. А потім підприємство перейшло у приватні руки, занепало і зараз у вибитих вікнах колись багатой цукроварні видніються голі стіни, чимала територія заростає бур’янами. Не працюють також інші підприємства колишнього райцентру. І тому ті дипломовані спеціалісти, хто зміг влаштуватися у санаторіях хоч би на яку-небудь роботу, добираються туди службовими автобусами і вважають за щастя працювати прибиральниками, робітниками на кухні чи охоронцями.

Отож не будемо про сучасне — воно невеселе, як у більшості містечок, звідки в пошуках роботи виїжджає молодь. Звернімося до історичного минулого, а в ньому чимало незвичайних сторінок.

Передусім нас цікавило, звідки в цього містечка, що розташоване неподалік кордону Хмельницької й Тернопільської областей, така “сатанинська” назва. Щодо цього є кілька версій.

Наприкінці XIX століття відомий історик Юхим Сіцинський висунув версію римського походження назви. Коли військо імператора Траяна захопило Дакію і рушило далі на північ, воєвода Тонілій, проходивши цієї місцевістю, спитав своїх воїнів: “Sat an non?” (“Досить, чи йдемо далі?”) Легіонери кричали “Sat” і зупинилися. На кордоні завойованих земель насипали земляний вал і назвали його на честь імператора. Однак давній

Траянів вал, що проходить повз Сатанів, як запевняють краєзнавці, насипано набагато раніше, і жодного стосунку до римського імператора він не має.

Місцеві жителі переконані, що “сатанинську назву” дали їхньому місту татари, які так і не змогли подолати товстезних мурів укріплень.

Ще одна з версій пов’язана з тим, що аж до середини XIII ст. тут зберігалось язичництво. А офіційна церква усе, що пов’язане зі старими віруваннями та божествами, оголосила поганським, тобто сатанинським.

У давні часи Сатанів був багатолюдним містом, від якого нині збереглася міська брама XV ст., руїни замку XIV—XVI ст., унікальна синагога, споруджена 1632 року,

У XVII ст. місто не раз переживало спустошливі набіги татар. Під час Хмельниччини козаки кілька разів захоплювали Сатанів, а 1651 року поселення так було зруйновано, що міщани тікали аж за Дністер.

1672 року турецькі війська знову здобули Сатанів, а через рік польські війська відбили в яничарів місто і його околиці. Знову в турецьку неволю місто потрапило 1676 року. Досі збереглася тогочасна пам’ятка — ікона Христа в місцевій Юр’ївській церкві. Турки порубали цю святиню.

1711 року в будинку біля Сатанівського замку перебував Петро I, пізніше там викарбували герб Росії на згадку про цю подію.

Що збереглося в Сатанові досі з історичних споруд? Руїни в’їзної

Один із санаторіїв — “Перлина Поділля”

САТАНІВ: МІСТО-КУРОРТ, МІСТО-ЛЕГЕНДА

Серед такої краси виростають крила

а також стародавнє єврейське кладовище, на якому видніються кам’яні надгробки минулих століть із написами й малюнками.

В історичних хроніках Сатанів згадано 1404 року, коли король Владислав Ягайло II надав Петрові Шафранцю Сатанів з околицями. Згодом ці маєтки викупив у Шафранця Вітовт і надав Петрові Одровонжеві на таких самих умовах, що підтвердив і король Владислав III 1436 року. Одровонжам ці землі належали до 1523 року, а в XVI—XVII ст. маєтності перейшли до Синявських.

Землі ці мальовничі — горби понад Збручем вкриті грабовими лісами, в них було повно грибів, ягід, дичини. Недарма на гербі Сатанова на блакитному тлі зображено оленя — символ мисливства.

У Сатанові народився відомий козацький ватаг Северин Наливайко. За іншими твердженнями, він походить із Гусятини, що на Тернопільщині.

брами, замку, синагоги, старе єврейське кладовище. Сюди часто приїжджають науковці з багатьох університетів України та із зарубіжжя, щоб вивчати пам’ятки старовини.

Поруч із Сатановим, в селі Слобідці Сатанівській, на високій горі ясніє банями Троїцький монастир. З’явився тут він ще в часи Київської Русі. Спочатку храм був печерним. Дві невеликі келії з кам’яними лежачками, підземна церква збереглися досі. Вхід до цих печер — біля підніжжя скелі, на якій височіє монастир. Саме звідси походив відомий просвітителі XVII ст. Арсеній Сатанівський.

Цікавий і такий факт. Свято-Троїцький монастир був відомий і як пристанище єдиного в Україні цеху професійних жебраків. Офіційно зареєстрований, він мав свою символіку, печатку, керівництво. Навесні прошаки розходилися в усі кінці Поділля й Волині, займалися своїм нехитрим ремеслом, а на зиму поверталися до монастиря. У цей цех непросто потрапляли — потрібно було шість років походити в унцях, скласти екзамени і лише тоді стати повноправним членом цеху. А коли жебрак уже не міг приносити свою частину, його довічно утримували в монастирі молодші колеги.

Ніхто, певно, сьогодні так часто не згадував би Сатанів, це невеличке містечко, якби не знаменитий курорт поблизу. 1956 року геологи шукали нафту в Подільських Товтрах — чудовій гірській місцині понад Збручем, що протікає за кілька кілометрів. Нафти не знайшли, але з земних надр вдарив потужний струмінь води. Пляшка з цією водою потрапила до рук завідувачки аптеки із Сатанова Ніни Нестерової. Вона почала досліджувати її хімічний склад і, переконавшись, що вода має лікувальні властивості, передала її для ґрунтовних досліджень в Одеський науково-дослідний інститут курортології та фізіотерапії. Так відкрили велике родовище “Збручанської”, справді цілющої, живої мінеральної води.

Майже двадцять років життя ентузіастка, сподвижниця Ніни Нестерова оббивала пороги багатьох владних установ, наукових центрів, медичних закладів, щоб домогтися спорудження санаторіїв у мальовничій гірській місцевості, де починаються Подільські Товтри, які далі переходять у Карпати.

І справа життя пані Ніни увінчалася успіхом. Подільські Товтри стали державним заповідником. 22 роки тому тут відкрито санаторій “Збруч”, а зараз на курорті функціонують упродовж усього року сім лікувально-профілактичних закладів для лікування урологічних захворювань та органів травлення. Успішно лікують тут також цукровий діабет легкого та середнього ступенів, подагру, інші недуги.

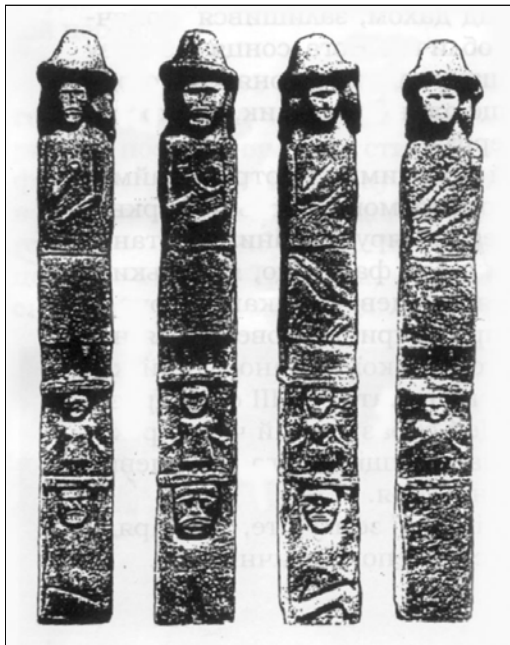
Державний заповідник “Подільські Товтри” справедливо називають українською Швейцарією. Це справжній куточок зеленого раю, де ти не лише п’єш джерельну цілющу воду, а й насолоджуєшся медовими пахощами квітів, гірськими краєвидами, благодатною тишею. А в час, вільний від процедур, можна гуляти в лісі, милуватися скелею Кармелюка.

Неподалік санаторію “Перлина Поділля” археологи розкопали

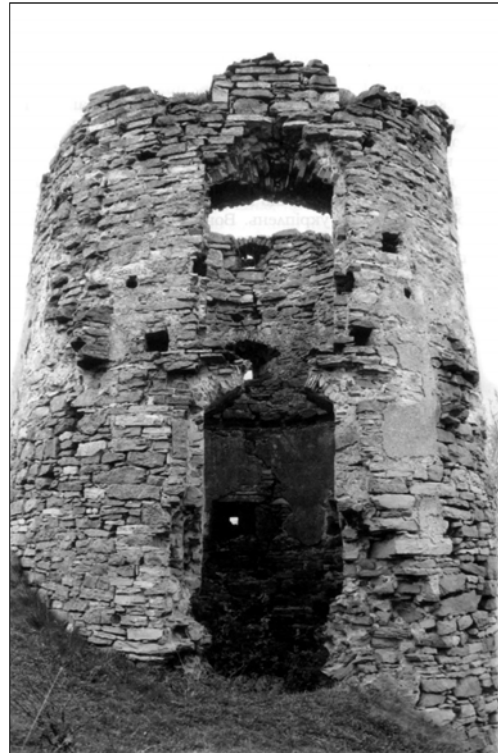
язичницьке святилище. А на дні Збруча поблизу села Личківці 1848 року знайшли фігуру язичницького ідола Світовиди.

Це пам’ятка тієї епохи за технікою виготовлення і за сюжетними зображеннями. Скульптура пролежала у воді 900 років. Збручанський Світовид — чотирикутний стовп заввишки 2 м, 57 см із вапняку, важить він 500 кг. Зображення на його гранях поділено на три горизонтальні яруси, що, на думку дослідників, пов’язано з уявленнями язичників про поділ світу на небо, землю і підземний світ. Чотири обличчя богів Мокоші, Лади, Перуна та Дажбога верхнього ярусу увінчує кругла шапка. На другому ярусі зображено своєрідний хоровод людей, які, ймовірно, здійснюють ритуал, присвячений богам. Три грані нижнього ярусу мають зображення Велеса, що стоїть на колінах, тримаючи інші світи. Отже, Збручанський Світовид — своєрідний пантеон язичницьких богів і водночас відображає символічне бачення світу.

Позаду залишилися серпневі дні відпустки. Але мрію знову повернутися у цю лісову казку, у благословенні Медобори, старовинний Сатанів, де тихо і затишно, де старезні дерева у розкішних кронах досі вигойдують легенди.

Збручанський Світовид

Тут кожен камінь просить в поему

● ДО 140-РІЧЧЯ “ПРОСВІТИ”

Анатолій ТЕКЛЮК,
м. Вінниця

Товариство “Просвіта” постало на Вінниччині навесні 1906 року. Отець Культиматицький, перший його голова, поширював разом зі свідомою частиною українства наше слово та культуру, зорганізовував мистецькі колективи. Згодом члени товариства, зокрема у Вінниці, видавали газету “Шлях”, мали бібліотеку, кінематограф. Вінницькі просвітяни видавали художню літературу та підручники, були ідальня для учнів українських гімназій, симфонічний оркестр.

Із приходом до влади комуно-більшовиків почалися репресії проти просвітян. Жертвами стали провідники товариства Іван Озернянський, Юхим Щириця, Іван Сторожук та багато інших синів і дочок українського Відродження. 1923 року ліквідували всі осередки “Просвіти”. Під час Другої світової війни просвітяни тимчасово відновили діяльність окремих осередків, але після “визволення” розпочалася нова хвиля репресій, і “Просвіта” припинила існування.

На завершальному етапі перебудови на Вінниччині постало Товариство української мови ім. Тараса Шевченка, організатором якого був місцевий осередок Спілки письменників. Першим головою обрали поета Анатолія Бортняка, а відповідальним секретарем — літературознавця Михайла Стрельбицького. Через півроку товариство очолив Леонід Філонов, а його заступником став Михайло Бардин. На початковому етапі просвітяни активізували діяльність з упровадження української мови через ЗМІ, створили клуб “Світлиця”. Компартийна верхівка намагалася обмежувати діяльність товариства, але до роботи долучилася місцева наукова еліта: професори Ілля Шульга, Микола Кравець, Володимир Мулява, Іван Даниленко, Анатолій Давидюк, Арсен Зінченко, Анатолій Подолінний та інші, мистецька та технічна інтелігенція. Вони зуміли стати провідниками українських духовних цінностей у регіоні. Коли компартійна влада заборонила проводити зібрання в клубі енергетиків, ректор Вінницького політехнічного інституту професор Борис Мокін надав для діяльності клубу “Світлиця” найкращу залу вищого навчального закладу. Саме тут просвітяни вперше висували кандидатів у народні депутати, а під час виборів до

Верховної Ради підтримали Бориса Мокіна й Арсена Зінченка.

Після проголошення незалежності товариство активізувало роботу. Створили хор, разом з осередками інших областей, місцевими організаціями партій національно-демократичного спрямування товариство проводило просвітницьку діяльність на теренах Вінниччини, організовувало урочистості, видавало літературу. Голови обласного об'єднання “Просвіти” Сергій Чернишук, Михайло Бардин, Михайло Потупейко акцентували увагу на виданні книжок, поширенні літератури, створенні кредитних спілок, участі у мистецьких заходах.

З 2001 року головою об'єднання обрано Леоніда Філонова. Вінницька “Просвіта” розпочала регулярні програми на обласному радіо, на телебаченні — щотижневі авторські програми “Вінницький плин” та “Відверто” Леоніда Філонова, які висвітлюють іс-

цем за українську державність. До Дня українського козацтва 2006 року приурочили всеукраїнський турнір “Що? Де? Коли?”, “Козацька сотня”. 2007 року до Дня української писемності та мови відбувся турнір “Всесвіт українського слова”, участь у якому взяли 44 команди з Вінниці, Житомира, Києва, Львова, Миколаєва, Рівного, Тлумача Івано-Франківської області.

Оригінальною й азартною була інтелектуально-пошукова гра “Скарби Вінниці”, учасники якої розгадували завдання, що були пов'язані з істо-

ЗАПОРУКА ДУХОВНОГО ПОСТУПУ

торію Вінниччини й України, знайомлять подолан із відомими постатями краю, що стоять на сторожі національних цінностей. На рекламних щитах розміщують матеріали, які пропагують престижність і широке використання державної мови.

Створено “Молоду Просвіту”, активісти якої організовували молодіжні дебати, цікаві акції до Дня Конституції, Дня рідної мови, дискотеки. Коли до “Просвіти” долучився доцент ВНТУ Анатолій Теклюк, поживилася інтелектуальна спрямованість “Молодої Просвіти”.

З 2006 року вінницька “Просвіта” відзначає ювілей видатних діячів української культури та держави. Ці заходи проводять в інтелектуально-ігровій формі (“Що? Де? Коли?”, брейн-ринг, квест). Так відзначили 150-річчя Івана Франка, 100-літній ювілей Івана Багряного, 70-річчя письменника-гумориста Олега Чорногуза. В рамках науково-практичного семінару, присвяченого Симону Петлюрі, провели турнір з брейн-рингу, тематика запитань якого була пов'язана з видатним бор-

ричними місцями міста та його видатними діячами.

У березні 2008 року відбувся тематичний турнір “Що? Де? Коли?”. “Україна — НАТО: майбутні перспективи”, на якому учнівському й студентському загалу цікаво подали інформацію про історію, організаційну структуру, діяльність Північноатлантичного альянсу в сучасному світі та його співпрацю з Україною.

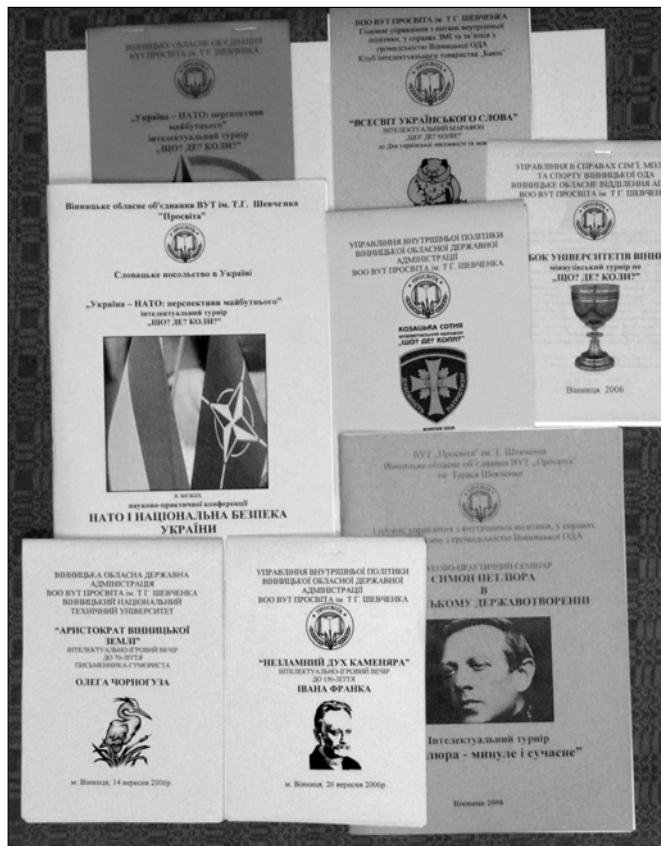
Вінницьке об'єднання за ці роки видало двадцять назв художньої, краєзнавчої, науково-популярної літератури. Ми провели близько десяти науково-практичних конференцій, десятки різноманітних заходів, присвячених видатним постатям української науки, літератури, мистецтва. До культурно-мистецьких акцій залучаємо молодь, а інтелектуальний турнір до Дня мови “Всесвіт українського слова” став міжрегіональним серед студентства восьми областей України.

Щороку об'єднання випускає по одному відеофільму про наших провідників духовності, історичні події на Вінниччині, а учасни-

ки мистецьких конкурсів часто займають провідні місця не лише на всеукраїнських, а й на міжнародних конкурсах. Наші пропозиції враховує обласна адміністрація, обласне управління культури. Спільно з профспілкою освітян щомісяця готуємо телепрограму про життя педагогів Вінниччини, а на обласному радіо виходить передача “Просвіта”. Нині товариство тримає на контролі встановлення меморіальної дошки Симону Петлюрі та ініціює встановлення пам'ятного знака громадському та державному діячеві, одному із засновників товариства “Просвіта” у Вінниці Дмитрові Марковичу.

Найактивніші осередки Хмельницького, Немирівського, Мурованокриловецького, Літинського та інших районів теж беруть участь у пропаганді української культури й організації заходів патріотичного спрямування.

Діяльність просвітян, залучення молоді до наших лав — запорука духовного поступу української нації, її самоствердження в колі європейських народів.

Євген БУКЕТ

Перші емігранти з України з'явилися в Аргентині наприкінці XIX ст. Зазвичай виділяють чотири хвилі еміграції: до початку Першої світової війни (1897—1914 р); після Першої світової (1921—1929); після Другої світової (1946—1951) і з 1994 року. Ще 1977-го кількість українців та їхніх нащадків на аргентинській землі перевищувала 250 тисяч.

1 серпня 1924 року в Буенос-Айресі розпочало свою діяльність Товариство “Просвіта”. Ініціатором створення був Григорій Недобій. І нині центр просвітницького руху в Аргентині — осередок у Буенос-Айресі. Загалом у країні діє 15 філій “Просвіти”, що мають власні будинки, десять “Рідних шкіл”, курси українознавства, балет і капелу бандуристів. З 15 січня 1928 року “Просвіта”

УКРАЇНСЬКЕ ЖИТТЯ В АРГЕНТИНІ

видає тижневик “Українське слово”, а з 1934-го — календарі-альманахи. Аргентинське Товариство — член Світового Конгресу Українців.

Саме для участі в IX Конгресі, який нещодавно відбувався в Києві, до столиці України приїхали Євген Южва — голова Української Центральної Репрезентації в Аргентині (спілка, що координує діяльність українських громадських організацій), керівник “Просвіти” в містечку Беріссо, що за 60 км від Буенос-Айреса, та його дружина Анна Мосора. Днями вони завітали до Секретаріату Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, щоб обмінятися досвідом просвітницької роботи.

“Товариство “Просвіта” в Аргентині продовжує традиції, передані батьками й дідами”, — так коротко охарактеризував діяльність Товариства Євген Южва. А для того, щоб люди мали змогу ближче ознайомитися з діяльністю просвітян, Товариство щосуботи влаштовує “день відкритих дверей”.

Завдяки цій ініціативі широкий загал може побачити молодіжний гурток українських народних танців, заснований понад 50 років тому при “Просвіті”. 1961 року він перетворився завдяки художньому керівникові Жаннісу Смальцеву — вихованцеві Київської академії мистецтв — на фаховий балет “Просвіта”, що виокремився як найкращий художній ансамбль народних танців в Аргентині.

Анна Мосора, Євген Южва і Микола Нестерчук

1931 року з ініціативи просвітян було засновано вишкільно-спортивне товариство “Сокол”, яке 1939-го перетворилося на “Стрілецьку громаду”, а згодом — на культурно-просвітнє товариство “Відродження”. З появою третьої хвилі емігрантів і з приїздом політичних і релігійних біженців, яких переслідував комуністичний режим, утворилися нові організації: Братство Святої Покрови, Союз Українок, Спілка письменників, артистів і науковців, молодіжні товариства “Пласт”, СУМ і ОУМ, Това-

риство колишніх вояків, інформативно-видавничі спілки, кооперативні спілки тощо. Усі вони нині об'єднані в Українську Центральну Репрезентацію, яка представляє українську громаду перед аргентинською владою.

Відповідальний секретар ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Микола Нестерчук розповів гостям про діяльність Товариства в Україні й подарував громаді Аргентини зразки продукції Видавничого центру “Просвіта” — книжки та компакт-диски.

ШАНУЙМО ДЕРЖАВНУ МОВУ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

Олег ОЛЕКСЮК,
м. Херсон

Напередодні Дня знань актив Херсонського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка без підтримки будь-якої політичної партії провів акцію “Шануймо державну мову на державній службі”. Під час проведення акції понад 1000 держслужбовців і посадових осіб Херсонщини отримали в подарунок нову книжку професора Київського міжнародного університету Івана Ющука “Якщо ти українець...”, що вийшла друком у Херсонській філії Видавничого центру “Просвіта”. На думку організаторів заходу, книжка сприятиме самоосвіті державних службовців. Шануймося, бо ми того варті!

Оксана СЯБА

“На дні моїх споминів і досі горить той маленький, але міцний вогонь... Це вогонь кузні мого батька. І мені здається, що запас його я взяв дитиною в свою душу на далеку мандрівку життя”, — писав Іван Франко, який освітив цим вогнем найтемніші куточки життя рідного народу.

Недовго він захоплювався працелюбством свого батька, бо дев’ятирічним втратив його на-завжди... І це був лише початок бід у тяжкій долі Івана Франка. Його титанічні зусилля та працю для країни, народу так і не оцінило тогочасне суспільство. Тричі пережив арешти, що спричинили погіршення здоров’я, усе життя терпів злидні. Він повернувся зі столиці в рідне село, де не лише займався літературною працею, а й виснажливою щоденною селянською роботою, щоб жити й дати життя своїм ідеям. “В своїй убогій хаті сидів він за столом босий і плів рибацькі сіті, як бідний апостол...”, — згадав М. Коцюбинський.

Наодинці зі своїми думками, “такий бідний, як цілий наш народ”, помирав Іван Франко. Грошей у “духовної” влади на нову одежину й окремому могилу не було, тож поховали генія українського народу в чужій вишиванці та у “позиченій” ямі...

Лише тепер, коли Іван Франко спочиває там, де підняв молот гранітний Каменяря, його здобутки в українській та світовій літературах визнають і ними захоплюються, цінують його мудрість, ідеї й талант.

Тож і цього року прихильники Франкового слова не забули про 152-гу річницю з дня його народження. Урочистий мітинг у столиці України провели біля пам’ятника поету на площі Івана Франка. Разом із заступником голови ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Василем Фольварочним святкову акцію проводив заступник голови Української народної партії, політик і громадський діяч Олесь Шевченко. До речі, Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка і члени Української народної партії вже не один рік ініціюють вшанування Великого Каменяря.

Після урочистого покладання квітів до пам’ятника від Української народної партії, ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, Конгресу Укра-

їнських Націоналістів, Української партії та інших учасників мітингу зі вступним словом до присутніх звернувся Василь Фольварочний. Він нагадав, що Іван Франко прокладав дорогу, якою повинен прямувати кожен українець, сповідуючи ідеї великого поета, адже історія українського суспільства повторюється, і проблеми, які порушував Франко у своїй творчості, актуальні й досі: “Іван Франко змушений був узятися за виснажливу працю, щоб творити громадську міць рідного народу, яка декого відстрашувала, бо була нова й смілива. У його поезії можна відчутти скорботу співця й пророка і спостерегти сліди ран від суперечностей життя. Слово поета сильне та сміливе, воно б’є, як батіг і очищає для каяття. Саме сьогодні нам потрібне отаке Франкове слово для очищення самозваних месій, які забули про народ”.

Потім слово попросила народна артистка України Галина Яблонська:

НЕ ДОЗВОЛИМО ПЕРЕНЕСТИ ПАМ’ЯТНИК!

— Пишаюся тим, що мені пощастило працювати у храмі мистецтв, що носить ім’я Великого Каменяря, брати участь у виставах за творами Івана Франка, особливо у драмі “Украдене щастя”, бо саме цей твір надає можливість зрозуміти, що таке Україна.

Артистизм та щирість наповнювали уривок з прологу до поеми “Мойсей” Івана Франка, який прочитала Галина Яблонська.

Усіх вразив виступ народного артиста України, лауреата Національної премії України ім. Тараса Шевченка Богдана Ступки. Артист із болем у серці розповів про те, що пам’ятник Іванові Франку, біля якого проходили урочистості, планують перенести, а натомість збудувати гаражі. Василь Вовкун, міністр культури і туризму України, заспокоїв схвильованих людей, пообіцявши, що Міністерство ніколи не допустить, щоб це погруддя перенесли в інше місце. Навпаки,

спільно з культурними діями планують встановити ще один пам’ятник Іванові Франку. Суспільство завинило перед Великим Каменярем, тож маємо ще багато зробити для вшанування його імені. А це насамперед повне видання творів письменника, таке потрібне сьогодні кожному українцеві. Планують також заснувати Міжнародну премію Івана Франка.

— “Люде, люде, я ваш брат...” — цими Франковими словами почав свій виступ член Національної спілки письменників, голова Вишгородської “Просвіти” Олександр Дробаха. Він закликав усіх українців звертатися до глибинних джерел творчої спадщини Івана Франка.

Хор “Гомін” під керівництвом Леопольда Ященка виконав пісні на слова Івана Франка та народні.

Шануймо ж наших провідників не лише у святкові дні!

СВЯТО, ЩО ВИСВІТЛИЛО ПРОБЛЕМИ

У Луганську відбувалися традиційні урочисті заходи з нагоди Дня Державного прапора та Дня Незалежності України. Порушуючи цю тему, варто говорити про дії влади та української патріотичної громадськості окремо.

Справжній бенефіс Луганської обласної влади відбувся ще 22 серпня у приміщенні академічного українського музично-драматичного театру. Тоді перед представниками державно-адміністративної та промислово-бізнесової еліти, а також громадськості обласного центру виступили керівники Луганщини — голова облдержадміністрації Олександр Антіпов і голова обласної ради Валерій Голенко. І якщо промова О. Антіпова була державницького змісту, то В. Голенко у традиційному для себе амплуа лив “крокодилячі сльози” щодо нібито пригніченого становища так званого “російськомовного населення”, що супроводжувалося не менш традиційною промосковською й антинатівською риторикою.

Чи не найбільше урочистих подій в обласному центрі відбувалося в суботу 23 серпня, в День Державного прапора України. Саме цього ранку на головний майдан прийшли керівники області й міста покласти квіти до підніжжя пам’ятника Тарасові Шевченку. Але голова облдержадміністрації О. Антіпов виголосив промову мовою сусідньої держави. На цьому майдані з’явилися також лідери численних обласних організацій політичних партій, під прапорами яких стояли по кількадесят політичних заробітчан, переважно молодих. Про їхню заробітчанську сутність свідчить те, що коли після завершення офіційної церемонії розпочався концерт, майже всі “прапорноносці” дружно розійшли-

ся. Було також чимало журналістів загальнонаціональних і обласних ЗМІ, інтерв’ю яким давали й провідні просвітяни Луганщини — Володимир Семистяга, Юрій Козовський, Юрій Кисельов, Ірина Маррицька. Апофеозом суботньої офіційної програми стало урочисте підняття Державного прапора України, яке здійснили курсанти обласного ліцею з посиленого військово-спортивного підготовки імені Героїв “Молодої гвардії”.

23 серпня просвітяни Луганська зібралися в Українсько-канадському центрі “Відродження” на ініційований правлінням обласного об’єднання “Просвіти” “круглий стіл”, присвячений проблемам утвердження української державності на східних теренах та планам діяльності Луганського обласного об’єднання до кінця року. Зокрема, йшлося про участь просвітян краю у відзначенні 140-річчя Всеукраїнського товариства, заходах, що проводяться в області до 75-річчя Голодомору-геноциду української нації, а також в акціях, спрямованих на донесення до луганців правди про діяльність ОУН-УПА у воєнні й повоєнні роки. Учасники “круглого столу” передали зібрані власні книжки (зокрема, з дарчими написами видатних співвітчизників — Івана Драча, Дмитра Павличка, Степана Хмари, Володимира Яворівського та багатьох інших) до фонду створеної цього року книгозбірні обласного об’єднання ВУТ “Просвіта”. Багато луганців-просвітян також зібрали й передали за призначенням речі для потерпілих від повені в Західній Україні. Під час роботи “круглого столу”, який вів Володимир Семистяга, перед просвітянською громадою виступили члени

правління обласного об’єднання Ю. Кисельов, В. Литвин, Д. Тимошевська, а також просвітяни — керівники обласних партійних організацій О. Антонов (КУН) і А. Назаренко (УРП “Собор”).

Цьогорічний День Незалежності України в Луганську ознаменувався тим, що вперше за кілька останніх років до пам’ятника Т. Шевченкові не прийшов жоден представник влади. Це обурило українських патріотів Луганська, що зібралися на центральному майдані міста. Тож просвітяни на чолі з В. Семистягою провели стихійний мітинг біля монумента Великому Кобзареві, під час якого промовці, крім засудження дій влади, наголошували на потребі гуртування українства на сході країни. Підкреслювали, що реальним кроком на цьому шляху стало нещодавно звершене об’єднання двох козацьких організацій — “Лугарі” та “Луга-Кий”. Генерал-полковник Українського козацтва Валентин Кравченко вручив представникам козацького товариства грамоти й подячні листи, а найвизначніших із них — зокрема, генерал-хорунжого, просвітянина, відомого в нашому краї художника Олександра Дудника нагородили орденом на честь Покрови Пресвятої Богородиці. Провідні просвітяни Луганщини цього недільного ранку також дали інтерв’ю кореспондентам загальнодержавних і місцевих ЗМІ.

Для Луганщини 24 серпня — це не лише День Незалежності України, а й День стійкості шахтарів у боротьбі за соціальні й трудові права. Бо саме в День Незалежності 10 років тому спецзагін міліції “Беркут” жорстко розправився з учасниками великого шахтарського пікету, який проводив трудовий колектив красно-

донської шахти ім. Баракова з причин багатомісячної несплати гірникам заробітної плати. Одним з організаторів тодішнього пікету (як і багатьох сьогоdnішніх правозахисних акцій) була голова Луганської обласної жіночої правозахисної організації “Чайка”, активна просвітянка Лариса Заливна. Вже ціле десятиріччя шахтарі та солідарні з ними представники громадськості Луганщини збираються на місці, де, облившись бензином, спалив себе учасник пікету 1998 року Олександр Михалевич (саме після цього жертвовного акту гірникам нарешті виплатили зарплатню в повному обсязі).

На думку просвітян, цьогорічне відзначення Дня Незалежності в Луганську яскраво засвідчило величезну прірву у стосунках влади з народом. Поспішне проведення й надто формальне ставлення керівництва області й міста до церемонії підняття Державного прапора та відсутність перших осіб Луганщини на центральному майдані в День Незалежності вказують на байдужість влади щодо тих справ, які стосуються української нації як духовної й політичної єдності. До речі, програма заходів не передбачала урочистого молебню за Україну (як було кількома роками раніше за часів роботи на посаді заступника голови Луганської облдержадміністрації, вихідця зі Львова Зіновія Гузара). Тож питання, яку Україну ми будемо на сході держави, досі залишається відкритим. І відповідати на нього треба керівництву Луганщини — від кадрових революцій ніхто не застрахований.

Прес-центр Луганського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка

НЕЗАБУТНІ ЗУСТРІЧІ

Юлія КАРПАЧОВА

Останній місяць літа був насичений багатьма подіями: відкриття виставки “Ми звинувачуємо!”, приуроченої Голодомору 1932—1933 років, відкриття меморіальної дошки просвітянину і громадському діячеві ХХ століття Миколі Дмитрієву і запрошення до Національної парламентської бібліотеки на зустріч із представниками Канадського товариства приятелів України, де відбувалося нагородження грамотами переможців конкурсу “Запитай у дідуся та бабусі” (інтерв’ю з очевидцями Голодомору 1932—1933 років).

Основна робота, яку проводило Канадське товариство, — це прийняття парламентом Канади 29 квітня 2008 року Закону про встановлення Дня Пам’яті Українського Геноциду-Голодомору і визнання Голодомору 1932—1933 років актом геноциду.

Президент товариства Маргарет Шпір відкрила Міжнародну виставку матеріалів на тему Голодомору. Це унікальне зібрання видань різними мовами, що виходили з 1937 року за межами Радянського Союзу і розповідали правду про страшні злочини комунізму.

Полтава вперше брала участь у проєкті “Запитай у дідуся та бабусі” Канадського товариства приятелів України. Проєкт втілили в сімох областях України (Луганській, Донецькій, Полтавській, Чернігівській, Сумській, Дніпропетровській, Харківській). Конкурс проходив у двох номінаціях: учні середніх шкіл і студенти вищих навчальних закладів. Канадське товариство планує видати інтерв’ю переможців у цифровому форматі з фотографіями очевидців Голодомору та студентів, які проводили інтерв’ю. Полтавську область представляли секретар Полтавського обласного товариства “Просвіта”, студенти Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка Юлія Карпачова й Тетяна Назаренко.

Привітальне слово переможцям конкурсу сказав Посол Канади в Україні Данієль Карон. Гостей привітали заступник міністра культури і туризму Ольга Шокало-Бенч, відомий поет і громадський діяч Дмитро Павличко та експериментальний закордонних справ Геннадій Удовенко.

Маргарет Шпір запросила всіх відвідати невелике село під Києвом Дмитрівку, де вона презентувала, як сама висловила, “свою дитину” — міжнародну україномовну навчальну програму “Символіка смерті — голод”. Ця програма призначена для викладання в школах сходу та півдня України та в Криму, в україномовних школах Північної Америки й у літніх таборах. Мета програми — психологічне, емоційне розкриття Голодомору в Україні 1932—1933 років як трагедії глобального масштабу.

ВІДСТОЮВАТИ СВОЇ НАЦІОНАЛЬНІ ПРАВА НЕПРОСТО

— **Василію, Ви тепер опікуєтесь проблемами не лише українців Башкортостану, а й усієї Росії. Тож розкажіть про ваше всеросійське об'єднання.**

— Воно згуртувало майже сто українських громад, розкиданих на безмежних просторах Росії. Прагнемо зберегти українську культуру й нашу історичну пам'ять. Бо, на жаль, в Росії чимало українців за походженням відриваються від своєї історії, коріння, культури, мови. Такі яничари можуть зрадити не лише свій народ, а й нову батьківщину, де живуть. Кажу це як учений, що понад 30 років досліджує міжнаціональні відносини.

— **Як справи з національними правами українців у Башкортостані?**

— Наше українське культурне товариство автономії, згодом перейменоване на Український культурний центр, виникло ще в січні 1990 року. Назвали його “Кобзар”.

У Башкортостані діє п'ять шкіл із вивчення української мови, хоч це не українські школи, а звичайні загальні російські, де дітей за бажанням записують у класи, в яких вивчають українську мову та літературу. Школи діють в місцевостях, де компактно живуть українці. Наприклад, в селі Золотоношка, де мешкають нащадки переселенців із Золотоніського району Черкащини. Це одне з тих сіл, які колись заснували українці. Нині, звичайно, воно вже не зовсім українське, але розмовляють тут нашою рідною мовою в побуті, в сільраді, конторі колгоспу, клубі.

Також в автономії діють три недільні українські школи: дві в столиці Уфі, одна в місті Салават.

В автономії приблизно 20 українських фольклорних колективів. На жаль, тут майже немає професійних керівників. Лише в нашому відомому хорі “Кобзар” на півставки працює концертмейстер. Хор уже тричі підтверджував звання народного, виступав в Україні, зокрема в Батурині. Також давав концерт у Львові в рамках конференції українців, присвяченої проблемам діаспори. Потім — концерти в Києві, Полтаві. Але існує проблема фінансування національних мистецьких колективів.

Зараз згідно з розпорядженням президента Республіки Башкортостан Рахімова почали створювати історико-культурні центри в місцях компактного проживання національних меншин.

У селі Золотоношка створено український історико-культурний центр. Там виді-

Василь БАБЕНКО — один із відомих громадських діячів східної української діаспори. Багато років очолював Об'єднання українців Республіки Башкортостан. Нині він співголова цієї організації, співголова Об'єднання Федеральна національно-культурна автономія “Українці Росії”. Ми знаємо вже років з 15. Постійно зустрічаємося в Києві, на Всесвітніх форумах українців, інших акціях, а також у нас, на Чернігівщині, зокрема під час козацьких свят у Батурині. У пана Василя чернігівське коріння — його предки разом із тисячами інших українських селян майже століття тому виїхали звідси углиб Росії освоювати її неосвоені простори.

Цього разу Василь Бабенко був делегатом VII Міжнародного Конгресу українців, що нещодавно відбувся у столиці України, адже він не лише громадський діяч, а й поважний учений, автор майже двохсот наукових праць на теми міжнаціональних відносин. Як живеться українській громаді Російської Федерації? Про це Василь Бабенко розповідає в інтерв'ю нашої газеті.

лено дві ставки для працівників, є клуб, бібліотека, на базі якої ми створили республіканську українську бібліотеку. Поки що її фонд не дуже великий, але це лише початок.

— **Ви обіймали і нині обіймаєте високу державну посаду. Знаю, що готуєте українських філологів із вищою освітою.**

— Я директор Уфінської філії Московського державного гуманітарного університету ім. М. Шолохова. У нашій філії діє філологічний факультет, і на спеціальності “Російська мова й література” ми ввели для студентів ще одну — “Українська мова й література”. Наші студенти вже досить вільно володіють українською. Відзначаємо День української писемності та мови. В рамках Днів слов'янської культури у нас завжди працює українознавча секція. При філії університету ми створили Центр україністики на громадських засадах.

— **Чи є в автономії українські засоби масової інформації?**

— Зараз жодного. Колись ми випускали за мій кошт щомісячну газету “Криниця”, вийшло 25 чисел. На жаль, тепер газета не виходить, бо значно збільшилися видавничі витрати. Була українська програма “Обрій”

на радіо. Сьогодні її немає, лиш в окремих телепрограмах, як, наприклад, “Салям!” (“Привіт!”) іноді бувають кількахвилинні сюжети про життя українців автономії.

— **Чому ж, наприклад, зникла українська радіопрограма?**

— Одна з основних причин — у нас бракує кваліфікованих українських журналістів. На Захід свого часу емігрувало чимало представників інтелектуальної еліти, а на Схід була селянська еміграція. В західній діаспорі значну роль в духовному житті відіграла Українська Церква — Греко-Католицька чи Автокефальна, а в нас усе під впливом Московської церкви. Ми прагнемо відкрити парафію Української Церкви Київського патріархату. Але менталітет українців такий, що їм не хочеться вступати в конфлікт ще й з Московською церквою.

І все ж ми активно працюємо, щоб об'єднати українців східної діаспори. У нас діє програма “Молитва рідною мовою”. На найбільшій церковній святі хор “Кобзар” співає в церквах українські піснеспіви. Відбуваються фестивалі, де хор виступає з духовними програмами. Все це непросто, бо наш православний владика — українофоб.

І дуже шкода, що ми не маємо українського священика, який опікувався б духовними потребами українців.

— **Які процеси відбуваються в суспільному житті Російської Федерації у національних питаннях?**

— Іде утвердження російської культури, російського інформаційного простору. Тому коли дехто говорить, що з українською справою в Росії все гаразд, то це означає, що бажане видають за дійсне, хоч українці відстоюють свої права. Так, в Татарстані активно діє Товариство “Вербиченька”, у Томську працює громада. Кубанський український центр під орудою Миколи Сергієнка теж добре відомий. У Карелії українська громада активно працює в історичній сфері, маю на увазі трагічну історію Сандармоха. Але, на жаль, більшість українських товариств не досить активні.

— **Росія заявила про відхід від тоталітаризму, декларує себе як демократичну державу. Як влада співпрацює із національними меншинами?**

— Скажу толерантно: нехай не допомагають, але й не заважають. Можу порівняти 90-ті роки й наш час. Тоді федеральний уряд приділяв нам більше уваги.

Є й об'єктивні проблеми української справи. Відходить покоління, яке ідентифікувало себе українцями, а не малоросами. Нове покоління більш зрусифіковане, відчуває більший зв'язок із Росією або навіть із Японією чи Китаєм, ніж з Україною. Боляче б'ють по українському руху й ті проблеми, які є у відносинах України й Росії на державному рівні. Українці — толерантні, законослухняні громадяни Росії, вони працюють на добро цієї держави. Ми прагнемо, щоб між Україною й Росією були нормальні відносини, співпраця. Але є українці, які кажуть: “А де вона, та Україна? А навіщо вона?” Така позиція впливає навіть на демографію. Якщо за переписом 1989 року в Росії налічували 4 мільйони 320 тисяч українців, то перепис 2002 року зафіксував усього 2,5 мільйона. У Башкортостані 75 тисяч тоді й 55 тисяч зараз.

У Росії нині висунуто ідею, що все населення країни — це росіяни, навіть не в етнічному, а в етнополітичному сенсі. Не випадково чимало представників національних меншин вже ідентифікують себе росіянами.

— **Чи відчувують українці зарубіжжя підтримку Української держави?**

— У першій половині 1990-х ми відчували значну підтримку. А потім настав період послаблення уваги до нас. І лише нещодавно — два роки тому — ми знову відчули увагу України. Ідеться про ініційовану Президентом Ющенком програму підтримки зарубіжного українства. І це правильно. Адже Україна там, де живуть українці.

ОДНА З НАЙАКТИВНІШИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ — ФУНДАЦІЯ, ЩО НОСИТЬ ІМ'Я ВИДАТНОГО ПИСЬМЕННИКА, ПОЛІТИЧНОГО І ГРОМАДСЬКОГО ДІЯЧА ІВАНА БАГРЯНОГО. ВЖЕ КІЛЬКА ДЕСЯТИЛІТЬ ВОНА ПЛІДНО ПРАЦЮЄ НА УКРАЇНУ, ЇЇ НАЦІОНАЛЬНЕ І ДУХОВНЕ ВІДРОДЖЕННЯ. НАСАМПЕРЕД, ЗВЧАЙНО ТИМ, ЩО ЗБИРАЄ, ЗБЕРІГАЄ І ПОПУЛЯРИЗУЄ ТВОРЧУ Й ІДЕЙНУ СПАДЩИНУ БАГРЯНОГО.

Центральний офіс Фондації розташований у США. Вже не перше десятиліття організацію очолює один з відомих діячів української діаспори доктор Анатолій Лисий. Про пана Анатолія хочеться окремо сказати добре слово. Ми знаємо понад 10 років, постійно зустрічаємося з ним, його дружиною, палкою поборницею української справи пані Дарією під час його приїздів в Україну. Анатолій Лисий брав участь у Всесвітніх форумах українців, охоче приїздив до Чернігова, адже Полісся — це його рідний край.

Востаннє пан Анатолій приїздив в Україну ще в грудні 2004-го. Він прибув у розпал помаранчевої революції, за яку щиро вболівав як один із представників місії зарубіжних спостерігачів. Попросився з дружиною в любий йому Чернігів і відпрацював на совість. У свої 80 у день виборів вже з 6-ої ранку був на ногах, а повернулося подружжя в

Іван Багрянний

готель мало не через добу, наступного ранку, після майже 24-х годин напруженої роботи і відвідання понад десяти виборчих дільниць у місті й навіть у селах. Згодом хвороба завадила панові Анатолію долати відстані через океан в Україну, але він і досі у вирі громадського життя.

Фондація Івана Багряного давно вже має представництва в Україні. У столиці його очолює відомий письменник і громадський діяч Олександр Шугай, працюють представники і в регіонах. Прагнемо доносити творчість Івана Багряного, його ідеї до українців. Позаторік відзначили 100-річчя з дня народження письменника. Був урочистий вечір у столиці, ювілейні заходи в областях, публікації в пресі. На жаль, громадськість так і не домоглася від нашої Верховної Ради рішення про відзначення ювілею І. Багряного на державному рівні. Не варто було й сподіватися на щось інше від посткомуністичного парламенту, адже творчість, політична й громадська діяльність цього письменника присвячені нещадному викриттю й засудженню тоталітарного режиму. Один із головних напрямів діяльності Фондації — видавнича робота і поширення в Україні патріотичної літератури. Фондація виділяє кошти на таку діяльність, а основний партнер її в Україні у цій добрій справі — Видавничий дім “Києво-Могилянська Академія”. Насамперед, звичайно, видають твори самого Багряного, з яких нарешті знято заборону на Батьківщині й введено у шкільні й вишівські програми. За останні роки надруковано вже чимало таких видань. Шойно вийшов у світ двотомник Багряного.

А ще Фондація видає літературу, яка раніше була недоступною в Україні. Це художні твори, мемуари, публіцистика представників діаспори.

Автор одностомника “Вибране. Люди — події — факти” — журналіст, громадсько-політичний діяч української діаспори Канади Мар'ян Дальній (Горгота). В цій об'ємній книжці зібрано оповідання, статті, репортажі, есеї, свого часу надруковані лише в емігрантських виданнях, а тому недоступні нашому читачеві. Великий інтерес викликає також листування з Іваном Багряним, Орієм Шувальовим (Шерехом), Григорієм Костюком та іншими. Широке коло читачів, які цікавляться нашою непростотою, закритою історією, безсумнівно, зацікавить ця книжка. Упорядник її — діяч зарубіжного українства й один з нинішніх очільників Фондації Олексій Коновал.

Нещодавно Видавничий дім “Києво-Могилянська Академія” видав книжку, де під однією обкладинкою зібрано два історичні дослідження історика й публіциста діаспори Семена Підгайного (1907—1965) “Українська інтелігенція на Соловках” та “Недостріляні”. Автор книжки — колишній в'язень Соловецьких

концтаборів, сподвижник Івана Багряного, виносить однозначний присуд тоталітарному режимові СРСР за знищення мільйонів людей, зокрема українців. Ця книжка вперше виходить друком в Україні. Свого часу на Заході під керівництвом Семена Підгайного було видано англійською мовою фундаментальне дослідження у двох томах “Біла книга про чорні діла Кремля”.

Обидві книжки нині безплатно поширюємо в Україні, передаючи їх, насамперед, бібліотекам, школам та іншим навчальним закладам.

2008 року Фондація Івана Багряного надала фінансову допомогу на видання плакатів з української літератури для наших шкіл, виділила кошти журналом “Бористен” та “Універсум”, а також для відродження Батурини, на спорудження пам'ятника жертвам Голодомору і розбудову молодіжного центру в Миргороді, на підтримку дітей-сиріт. Цього року, як і щорічно, Фондація як колективний член Ліги українських меценатів внесла кошти на фінансування Міжнародного конкурсу знавців української мови ім. Петра Яценка.

Матеріали підготував
Петро АНТОНЕНКО

Олександр БУЛИГА,
директор Рівненського
обласного краєзнавчого музею

Володимир Галактіонович Короленко — визначний письменник, публіцист, гуманіст. Його ім'я шанує батьківська українська земля. Його творча доля схожа до біографій Миколи Костомарова та Миколи Гоголя, які в XIX ст. були відомими на історичній та літературній нивах. Усі троє все життя пам'ятали своє українське походження, визнавали себе українцями, вирізнялися українством у власних доробках, у мисленні, діях, ставленні до розвитку суспільства та подій. Творили ці українці переважно російською мовою, яка була не лише мовою державною, а й мовою спілкування численних кіл тодішньої інтелігенції. Мову рідного народу ці три українські російськомовні культурні “богатири” пам'ятали, захищали та поважали. Життєві дороги завжди повертали їх в Україну. Можливо, саме тут вони отримували натхнення, енергетичний стимул та можливість реалізувати свій талант.

Володимир Короленко мав особливу стежину, яка не лише розпочалася в Україні, — з Житомира, Рівного, а й завершилася на рідній землі в Полтаві. Як згадував Володимир Галактіонович, на все життя він запам'ятав українську народну пісню:

*Бурлак робить, заробляє,
А хазяїн п'є, гуляє.
Гей! Гей! Яром за товаром,
Та горами за волами...
Тяжко жити з ворогами.*

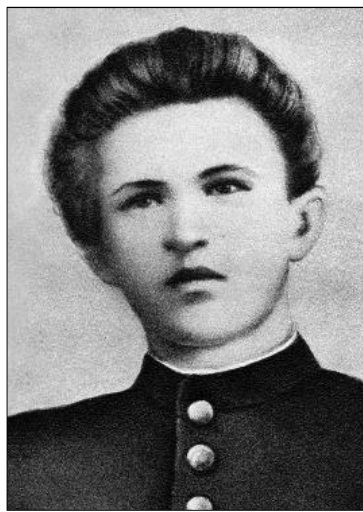
Цю пісню співав українець, учитель російської словесності рівненської чоловічої гімназії Веніамін Васильович Авдєєв, який прищепив майбутньому письменникові любов до російського слова та літератури, де він посів одне з провідних місць. Українсько-польське походження змушували юного Володимира вести пошук означення не лише етнічної належності, а й територіальності вітчизни. “И если впоследствии я уже сознательно нашел свою родину, — писав Короленко, — то это была уже не Польша, не Украина, не Волынь, не Великороссия, а великая область русской мысли и русской литературы”.

За визнанням письменника, Шевченка він “научился понимать и любить лучше и глубже, когда впоследствии подошел к нему с идеями, вынесенными из литературы “москалей”. Віддавши всього себе російській літературі, він у своїх творах повертався в Україну, де, окрім українців, змальовував євреїв, поляків, росіян, права яких захищав у літературних та публіцистичних працях. Так само, мешкаючи на території Росії, переконаний правдошукач та захисник гнаних, Короленко в пресі підтримував російських селян, які голодували, “розоряемых кустарей”, переслідуваних сектантів, удмуртів, звинувачених у ритуальному вбивстві. Він високо цінував релігійні переконання, культурні особливості різних народів. Яскраво це виявилось у захисті самобутності українських галичан від переслідування російської влади. “Невже наше православ'я, — писав Володимир Галактіонович, — може бути підтримане лише тиском? А російська мова, наша багата і прекрасна література, — невже вони потребують придушення іншої, спорідненої мови і спорідненої культури, що відіграли таку роль у віковій боротьбі галичан за своє слов'янське обличчя?”

За вільнодумство двадцятирічного Короленка виключили з Петровської сільськогосподарської академії. Пізніше він відбуває перше заслання, а згодом друге і третє, що склало майже ціле десятиріччя. Мешкаючи в Москві та Пе-

тербурзі, повертається в Україну, де творить до останніх днів життя. Майже тридцятирічна розлука з батьківщиною не перервала духовного зв'язку письменника з рідною землею. Українська тема, події в Україні — основа сюжетів багатьох літературних творів письменника: “Без языка”, “Сліпий музика”, “Сон Макара”, “У поганому товаристві” тощо. “Діти підземелля” — згадка про місто, в якому він жив та навчався 1866—1871 рр. Про це оповідання в одному з листів Короленко писав: “Багато які риси взяті з натури, і, між іншим, саме місце дії описано зовсім точно з міста, де мені доводилось закінчувати курс”. В образі судді у цьому творі можна розпізнати риси, що притаманні

ражав у своїх творах життя українського та інших народів. Володимир Галактіонович вчився у Кобзаря, захоплювався його талантом, перекладаючи твори, намагався зрозуміти Тарасову творчість. “Я пишу не критичну статтю і не літературну розвідку, — вказував письменник, — а тільки намагаюсь відновити враження, яке молодь мого покоління дістала з свого тодішнього (правда, неповного) знайомства з найпоширенішими творами Шевченка. Чи правильно передаю його? Думаю, правильно. Це була любов і захват”. 1914 року, перебуваючи у Франції, він надсилав в Україну телеграму з нагоди 100-річчя з дня народження Шевченка: “Просимо передати наше

Росії він вбачав “...у вигляді свого роду федерації, на зразок американських штатів”.

У грудні 1921 року, сумуючи з приводу смерті письменника, газета “Вісті” назвала його “великим людинолюбцем, людиною майбутнього, людиною того часу, коли щезне міжкласова борня, щезне насильство...” Червоний терор, покликаний реалізувати теорію класової боротьби, Короленко засуджував в епістолярній спадщині, зокрема в полеміці з більшовицькими вождями. Усе життя боровся за вільний розвиток усіх народів.

2008 року в багатьох містах України та Росії святкують 155-річчя з дня народження письменника. У приміщенні, де нині розташований наш музей, в період, коли тут була чоловіча гімназія, її найвідомішим учнем став випускник 1871 року, який закінчив навчальний заклад зі срібною медаллю. Я з пошаною ставлюся до письменника ще й тому, що десять років навчався у Рівненській СШ № 1, яка названа його іменем. У мой пам'яті закарбувався саме його образ як першої видатної людини. Уже понад двадцять років працюю в музеї й розповідаю гостям нашого закладу, що тут зростав і формувалася світогляд майбутнього письменника.

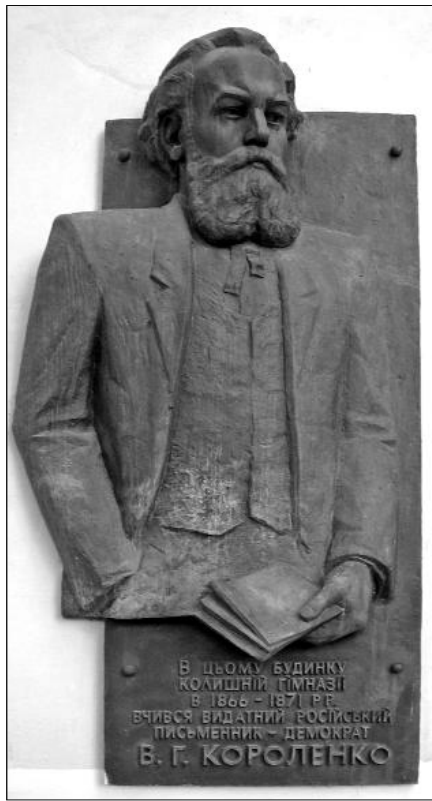
Кілька років тому наш музей відвідала Віра Роїк, відома вишивальниця, що пізніше була удостоєна звання Героя України. Її чудові роботи, представлені у головній виставковій залі музею, ніби повернули ім'я Короленка до його альма-матер. Саме Короленко, далекий родич Віри Сергіївни, ще в роки її дитинства дав їй настанову ретельно займатися вишивкою, що стало заняттям усього її життя, принесло визнання.

Нещодавно в Полтаві на подвір'ї літературно-меморіального музею Володимира Короленка урочисто відкрито пам'ятник видатному письменникові, публіцисту та правозахисникові. Так ще раз шанували його пам'ять.

У наш час творче надбання Володимира Галактіоновича потребує ретельного вивчення й аналізу. У травні в Харківській науковій бібліотеці імені В. Короленка відбулися читання, приурочені до 155-річчя з дня його народження, на яких обговорювали спадщину письменника. Це зроблять і учасники традиційної наукової конференції у Рівненському обласному краєзнавчому музеї, яка відбудеться у жовтні цього року. Сподіваємось, що вшанування пам'яті Короленка у Рівному впише ще одну сторінку в осягнення його творчості.

Потрібно проаналізувати літературну, публіцистичну, правозахисну й епістолярну спадщину Короленка. Це допоможе зробити її повне видання. Добре було б здійснити це вже найближчим часом, бо його думки актуальні. Звичайно, Короленко був людиною свого часу, який випереджав, завжди відстоюючи загальнолюдські цінності, вбачаючи в свободі особистості свободу народів та усього людства.

Для України ім'я її сина завжди буде записано золотими літерами на скрижалях вітчизняної історії. Короленко завжди буде Великим Українцем. Сучасник письменника Г. Коваленко писав: “Безпідставні всі нарікання й жалі, чому він не був українським письменником, і з другого боку — пам'ять і честь, і славу його зневажають ті, що хотіли використати його славетне ім'я для боротьби з українською культурою. У мирі й добрій згоді з поступовим українством жив і пожив, і земля українська прийняла його прах. Нехай же ніхто не наважиться руйнувати і плямити той мир і згоду довіку”.

Меморіальна дошка на приміщенні музею

його батькові, який працював суддею. 1868 року Г. Короленко помер, поховали його на рівненському кладовищі Грабник. Галактіон Короленко вів свій родовід від міського полковника, і переїзд письменника до Полтави 1900 року був справжнім поверненням на батьківщину предків.

Мешкаючи два десятиріччя у Полтаві, в українському середовищі, письменник наблизився до минулого та сучасного України. 1901 року Короленко надсилав до журналу “Русское богатство” нові біографічні матеріали про Тараса Шевченка з нагоди сорокаріччя з дня смерті поета, якого завжди шанував. Увагу письменника до творчості Кобзаря привернув Веніамін Авдєєв, який прищепив йому також любов до творів Некрасова, Тургенєва, Добролюбова. Ще 1880 року, перебуваючи у Вишнево-лоцькій політичній тюрмі за фіктивним звинуваченням у спробі втечі з заслання з Вятської губернії, він бере участь у вшануванні пам'яті Шевченка, яке організували в'язні. 1894 року Короленка обрали до складу організаційного комітету Петербурга з відзначення 33-х років із дня смерті Шевченка. Зацікавлення творчістю Кобзаря супроводжувало Володимира Галактіоновича все життя, а тому тяжко погодитися з думкою про те, що “гимназиста Короленка також не могло увлечь “очарование националистического романтизма” позиції Шевченка, красочно живописующего картины бесчеловечной резни гайдамаков”. Як і Шевченко, Короленко чесно, об'єктивно зоб-

но, що звуки його розійшлися по всій Росії. Ним згодом співав свої пісні Кобзар Шевченко”.

Короленко відкрито засуджував шовіністичну політику царського уряду щодо подій 1903 року, коли на відкритті пам'ятника Котляревському в Полтаві заборонили виголошувати промови українською мовою “...до дальших виявів того вандалізму, — підкреслює Володимир Галактіонович, — який виявився у наступні роки у вигляді закриття освітніх закладів, газет і журналів українською мовою та оголошенні “мазепинством” найзаконніших елементарно-культурних прагнень українців”.

Івана Мазепу в тогочасній Росії аксіоматично іменували зрадником. Гоголь і Костомаров, а також Короленко не заперечували загальноприйнятих стандартів. Однак усі троє мали особливе ставлення, яке відрізнялося від інших російських інтелігентів, до “хитрого малоросійського гетьмана Івана Степановича Мазепи” — людини, яка, за словами Короленка, очолювала національно-українську партію. Усі троє у творах підкреслювали прагнення українців до свободи та власної державності. “Эта земля, получившая после названия Украины, простирающаяся на север не далее 50° широты, — вказує Микола Гоголь, — более равна, нежели гориста... Будь хотя с одной стороны естественная граница из гор или моря — и народ, поселившийся здесь, удержал политическое бытие свое, составил бы отдельное государство”. “Україна, або інакше Малоросія, — писав Короленко, —

лежала на межі диких полів, що відокремлювали Росію і Польщу від татарського Криму і Туреччини. Це становище буфера між чотирма державами виробило особливий національний характер українця — волеюлюбний і войовничий, а також особливу політику, яка кидала Україну наперерізок під опіку то одного, то іншого з сусідів, що ворогували між собою”. Микола Костомаров додає до свободолюбивої характеристики українця (якого називає южноросом) і ті риси, що жили в ньому з княжих часів. “Этот дух терпимости, отсутствие национального высокомерия перешел впоследствии в характер казачества и остался в народе до сих пор”. Як справжній українець, Короленко вирізнявся розумінням чужого болю та горя, не лише співчував йому, а й засобами слова намагався допомогти. Ніколи Володимир Галактіонович не ставив вище якусь націю, а навпаки, стояв на захисті “малих” народів Російської імперії. 1916 року він заявив: “Я считаю, то, что претерпевают евреи в России и Румынии, позором для своего отечества, и для меня это вопрос не еврейский, а русский”.

Короленко був демократом, захищав гноблених, скривджених, цьому сприяло й походження письменника, ментальність, закладена генетично. Ще Костомаров наголошував: “Если южнорусский народ дальше от польского, чем от великорусского по составу языка, то зато ближе к нему по народным свойствам и основам народного характера”. Успадкувавши найкраще від своїх предків, віддаючи себе російській літературі, що стала для нього рідною, Володимир Короленко все життя обстоював ідеали справедливості, людяності та любові. Творячи в час руйнації Російської імперії, він висловлював власні думки щодо майбутнього України та Росії. “Я не вважаю себе політиком. В які конкретні форми вилиються майбутні відносини Росії й України, чи буде це федерація чи автономія, чи для цього доведеться придумати ще який-небудь новий термін — не знаю. Але що б це не було — поворот до минулого неможливий, і в основу повинна лягти свобода національної культури”.

Короленко прийняв Центральну Раду як законну владу України, про зміну наступної влади він напише: “Стався переворот — прийшла “Гетьманщина”. Письменник був супротивником Денікіна, за якого “...українську мову оголосили “галицькою” або просто “собачою”. “Денікінців я вже бачив. Не думаю, що врангелівці багато чим від них відрізняються...” Майбутнє